

MASTEROPPGAVE I BARNEVERN

MEDIAS FREMSTILLING AV NORSKE BARNEVERNSSAKER
TIL BEHANDLING HOS DEN EUROPEISKE
MENNESKERETTSDOMSTOLEN

SBV5910 – våren 2023

OsloMet – Storbyuniversitetet, Fakultet for samfunnsvitenskap

Sammendrag

Denne masteroppgaven handler om å utforske hvordan media fremstiller barnevernssaker som er til behandling hos Den Europeiske menneskerettsdomstol. Oppgaven fokuserer på medias vinkling, hvem som kommer til orde, stereotypier, samt hvilke mulige samfunnsmessige konsekvenser mediefremstillingen kan få. Metoden som er brukt i oppgaven er kvalitativ metode basert på innholdsanalyse av 40 artikler hentet fra VG, Dagbladet og Aftenposten fra tidsperioden 2019-2021. Problemstillingen «*Hvordan fremstiller Norges tre største aviser de norske barnevernssakene som er til behandling hos Den Europeiske menneskerettighets domstolen?*» belyser et tema som jeg har interesse for og som jeg mener er viktig å få belyst, spesielt etter mediestormene som har oppstått i kjølvannet av EMD-dommene.

Mine hovedfunn i denne oppgaven er at det er i all hovedsak kritisk eller nøytral vinkling av barnevernssakene i dette utvalget. Dette er et interessant funn ettersom det er et spesielt utvalg av artikler. Videre viser funnene at det er i all hovedsak journalistene som står oppført som kilder i artiklene, og at barneverntjenesten ikke kommer til orde. Funnene viser også at artiklene som omhandler barnevernssaker til behandling hos EMD sender ut en rekke stereotypiske fordommer om barnevernet, som på mange måter bekrefter de stereotypiene som allerede eksisterer. Dette kan bidra til mulige samfunnsmessige konsekvenser for barnevernets omdømme og legitimitet.

Summary

This master's thesis is about exploring how the media portrays child protection cases that are being considered in the European Court of Human Rights. The thesis focuses on the media's angle, who gets to express their opinion, stereotypes, as well as what possible societal consequences the media's presentation can have. The method used in the thesis is a qualitative method based on the content analysis of 40 articles taken from VG, Dagbladet and Aftenposten from the time period 2019-2021. The problem statement "*How do Norway's three largest newspapers portray the Norwegian child protection cases that are being considered in the European Court of Human Rights?*" sheds light on a topic that I am

interested in and that I believe is of importance and should be highlighted, especially after the media storms that have been in the wake of the ECtHR judgments.

My main findings in this thesis are that there is mainly a critical or neutral portrayals of the child welfare cases in this sample. This is interesting because it is a special selection of articles. Furthermore, the findings show that it is mainly the journalists themselves who cited as sources in the articles, and that the child protection service does not get to voice their side of the story. The findings show that the articles about child protection cases being considered in the ECtHR send out a number of stereotypical prejudices about child protection services, that in many ways they strengthen the stereotypes that already exist. This can possibly lead to social consequences for the legitimacy of the child protection service and their reputation.

Forord

Gjennom de siste to årene på denne masteren har jeg tilegnet meg kunnskap jeg kommer til å ta med meg inn i arbeidslivet. Det har vært spennende å få utfordret seg selv på nye områder – både sosialt og faglig. Arbeidet med oppgaven har vært krevende, samtidig har jeg ikke gått tom for engasjement rundt temaet jeg har fordypet meg i. Jeg sitter igjen med en oppgave jeg er stolt over å ha fullført.

En stor takk til min veileder Edda Stang som har gitt meg gode råd og veiledning underveis i prosessen. Det har vært nyttige samtaler og gode innspill i både med- og motgang som har inspirert meg. Videre vil jeg takke de på hjemmebane som har vært tålmodige og hjelpsomme i siste innsjutt av studiet og denne oppgaven.

INNHALDSFORTEGNELSE

1. INNLEDNING	7
1.1 STUDIENS FORMÅL OG RELEVANS	9
1.2 FORFORSTÅELSE	11
1.3 PROBLEMSTILLING OG DELSPØRSMÅL	13
1.4 AVGRENSNING	13
1.5 OPPGAVENS OPPBYGNING	14
2. BARNEVERNET OG JOURNALISTIKKYRKET – ULIKE SAMFUNNSOPPDRAG	15
2.1 BARNEVERNET SOM PROFESJON	15
2.2 JOURNALISTYRKET	18
2.3 FORHOLDET MELLOM MEDIA OG BARNEVERNET	19
3. HVA ER EMD OG HVA ER DERES ROLLE?	23
3.1 NORGE OG EMD	24
4. TIDLIGERE FORSKNING OG FAGLITTERATUR	25
5. TEORI	28
5.1 MAKT OG AVMAKT	29
5.1.1 SAMFUNNET VÅRT ER ET MEDIESAMFUNN	30
5.1.2 MEDIEMAKT OG PÅVIRKNING	31
5.1.3 JOURNALISTENS OG REDAKTØRENS MAKT	33
5.2 KOMMUNIKASJON OG OMDØMME	34
5.3 MEDIEDRAMATURGI	35
5.4 STEREOTYPIER	37
6. GJENNOMFØRING OG METODE	39
6.1 EGET VITENSKAPELIG STÅSTED	39
6.2 DATAMATERIALET	41
6.3 DATAINNSAMLING	42
6.4 KATEGORIER OG VERDIER	43
6.5 INNHOLDSANALYSE	44
6.6 ANALYSEPROSESSEN	45
6.7 ETISKE VURDERINGER	46

7.FUNN	49
7.1. Hvilke vinklinger til barnevern blir fremstilt i media gjennom dommene fra EMD?	49
7.1.1 Positiv vinkling	49
7.1.2 Kritisk vinkling	51
7.1.3 Nøytral vinkling	52
7.2 Hvem kommer til orde i sakene?	53
7.3 Kommer det frem stereotyper om barnevern i tekstene?	55
7.3.1 Stereotypen om det inkompetente overgripende barnevernet	56
7.3.2 Stereotypen om det lukkede barnevernet	57
8. Diskusjon	58
8.1 Vinklinger av barnevern presentert i tekstene	58
8.2 Hvem kommer til ordet i tekstene?	60
8.2.1 Fungerer mediene kompensere eller kumulerende?	61
8.2.2 Makt og avmakt	62
8.3 Stereotyper om barnevern	63
8.4 Hvilke samfunnsmessige konsekvenser kan forekomme som følger av tekstens barnevernsfremstillinger?	64
8.4.1 Holdninger og omdømme	66
8.5 Hvordan omdømmebyggende kommunikasjonsarbeid og åpenhet kan være fordelaktig for barneverntjenesten i tiden fremover	68
9. Avslutning og oppsummering	71
Kilder	74
Avis kilder	80

1. Innledning

I denne masteroppgaven undersøker jeg hvordan barnevernssakene som er til behandling i Den Europeiske menneskerettsdomstol (EMD) omtales i media. Det er et spesielt utvalg av barnevernssaker fordi det har gått gjennom hele det norske rettssystemet og kommet til behandling hos EMD - noe som innebærer at det åpenbart er uenighet eller konflikt i saken. Det kan være interessant å se nærmere på disse medietekstene fordi man kan tenke seg at barnevernssaker som er kommet nettopp til EMD er tatt til behandling på bakgrunn av mulig grove overtramp. Realiteten er at svært få saker kommer gjennom det trange nåløyet til EMD, Norge har totalt 1600 klager mot seg, men bare 44 saker er tatt opp til behandling per 2022 (Norges institusjon for menneskerettigheter, 2022). Det er interessant å se nærmere på om det fremkommer at domfellelsen i de fleste barnevernssaker Norge blir dømt på i all hovedsak handler om omfanget på samvær. Barnevernet blir sjeldent dømt på selve omsorgsovertakelsen, eller andre feil for den saks skyld. Det er derfor rimelig å anta at barnevernet gjør mye bra i henhold til lovverket og menneskerettighetene på andre områder. Likevel er brudd på retten til familieliv alvorlig og det vil av den grunn forventes at mediene skriver om det.

Barnevernet skal fungere som en støtte og et sikkerhetsnett for de barna i samfunnet som lever under omsorgssvikt, og videre gripe inn når barn og unge lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling (Barnevernsloven, 2021, §1-1). Etersom barnevernets mandat gir rett til å gripe inn i families private sfære, og er den eneste kommunale velferdstjenesten som kan dette må man regne med å være i pressens kritiske søkelys (Bufdir, 2021). Når barnevernet og medias fagfelt krysser hverandre byr det på noen utfordringer jeg ønsker å se nærmere på i henhold til taushetsplikt, nyansering av sakene, makt og avmakt. Ved å studere medietekster som angår barnevernssakene til behandling i EMD vil jeg se nærmere på om det fokuseres på det som barnevernet dømmes på, eller om det kommer frem at barnevernet ikke domfelles i mange av sakene og dermed på mange av menneskerettighetsbruddene de er anklaget for. Jeg ønsker å belyse hvordan barnevernsdommene i EMD omtales og belyser barnevernsfeltet i offentligheten gjennom medieoppslagene.

Tekster av alle ulike slag anses viktig å analysere fordi de virker inn på hvordan vi forstår og oppfatter verden (Veum & Skovholt, 2022, s.9-11). Gjennom de tekstene vi møter i hverdagen, som eksempelvis nettaviser får vi kunnskap og innsikt i verden. Disse tekstene preger og påvirker oss og hvordan vi handler, tenker og oppfatter verden. Tekstene i utvalget er digitale og påvirker oss i offentlige rom både i tradisjonelle og sosiale medier (Veum & Skovholt, 2022, s.9-11). Det kan være viktig at media skriver om saker som omhandler barnevern ved at de kan sette søkelys på det som trenger en forbedring. Like viktig vil media være som en funksjon for informasjonsdeling, spesielt om et system som for mange er fremmed. Men da er det sentralt at det som kommer frem i media er et nyansert og realistisk bilde, og det skal vi se nærmere på om er realiteten i dagens nettaviser når det kommer til barnevernssaker som er til behandling hos EMD.

Beslutningen om å analysere medietekster om barnevern er basert på interesse for den offentlige samtalen om barnevernet, og videre hvordan språkbruk og makt kan bidra til å konstruere ulike bilder av barnevernet. Gjennom innholdsanalyse vil denne masteroppgaven ta for seg hvordan media omtaler de norske barnevernssakene som behandles i den Europeiske menneskerettsdomstolen og hvordan media benytter seg av ulike virkemidler for å skape engasjement rundt sine nyhetssaker og reportasjer. Målet med oppgaven er å studere pressen sin fremstilling av barnevernssakene som er til behandling hos EMD, og videre søke å bidra til mer kunnskap om hvordan forholdet mellom media og barnevern kan få samfunnsmessige konsekvenser. En undersøkelse gjennomført av FO viste at kritikk i mediene og barnevernets omdømme er det største arbeidsmiljøproblemet ifølge undersøkelsen, også tidspress og for stor arbeidsmengde (Rød, 2015). De ansatte føler videre de henges ut i mediene. Dette bekrefter behovet for å få mer kunnskap om media og barnevernets krysningfelt og hvordan man kan benytte denne kunnskapen til barnevernets fordel i henhold til omdømme, holdningspåvirkning og tillitt.

1.1 Studiens formål og relevans

Barnevernets oppgave innebærer blant annet individuelle skjønnsvurderinger ut fra en målsetting om å redusere menneskelig lidelse og løse sosiale problemer (Figenschow et al., 2006, s.11). Barnevernets troverdighet og legitimitet er tett knyttet til at barnevernet må være i stand til å begrunne sine avgjørelser i offentligheten, og at offentligheten må forstå og akseptere begrunnelsen for den skjønnsutøvelsen som er gjennomført (Figenschow et al., 2006, s.11). Mangelen på fasisvar kan gjøre det nødvendig å offentlig debattere skjønnnet som utøves i barnevernssaker. Barnevern som en del av sosialt arbeids virksomhet er mangfoldig og omdiskutert. På bakgrunn av dette og medias økende plass i samfunnet de siste årene vil det være interessant å knytte disse to feltene sammen å se nærmere på hva som kan skje når de krysses. Det er videre interessant å se på hvilke samfunnsmessige konsekvenser som kan forekomme av de rammene barnevernssakene blir forstått gjennom i media. I tillegg gir media opplevelser til folk i nåtid, er viktige til å formidle informasjon og ikke minst påvirker de holdningene våre, verdensbildet og det vi gjør (Schwebs & Østbye, 2017, s.197). Ved å øke kunnskapen om hvordan medias omtale påvirker samfunnets holdninger, tillitt og legitimitet kan man benytte seg av kunnskapen til sin fordel. Ikke minst øke forståelsen av hvilke rammer barnevernssakene til behandling i EMD kan forstås innenfor.

Barnevern er av allmenn interesse og vil tiltrekke seg mye oppmerksomhet i media fordi det kan oppstå dramatiske situasjoner og konflikter i feltet som i særlig grad har nyhetens interesse. Enhver barnevernssak som er til behandling i EMD er kompleks sammensatt noe som gjør det vanskelig å få frem helheten når barnevernets side ikke kan formidle noe særlig på grunn av taushetsplikten j.fr. forvaltningsloven, 1970, §13. Denne problematikken er noe jeg vil se nærmere på i oppgaven, samt finne ut hvordan medias virkemidler kan påvirke mottakeren av medieinnholdet som publiseres

Det kan anses som en komplisert og uverdigg konflikt når barnevernsfeltet og media krysser hverandre. Enkeltpersoner har rett til å offentlig kritisere myndighetene, og myndighetene plikter å bidra til offentlige debatter av samfunnsmessig betydning. På den andre siden har barnevernet rett til å tie, og er omfattet av taushetsplikt. Avgjørelsene som blir gjort i barnevernssakene til behandling i EMD publiserer offentlig og er tilgjengelig for alle, noe som gjør det tilgjengelig for innsyn og kritikk. Likevel er det mye av helheten som ikke kommer frem ved å lese domfellelsene eller frifinnelsene av sakene, nettopp på bakgrunn av kompleksiteten i barnevernssakene. Barnevernsansatte kan føle at de blir tvunget inn i en offentlig debatt med munnen kneblet som følger av taushetsplikten (Ekanger, 2006, s.17-19 og s.31). Likevel kan taushetsplikten til barnets beste bety at barnevernets representanter skal ha anledning til å forsvare seg offentlig mot offentlig fremsatt kritikk. Ved at media gir enkeltmennesker og familier et ansikt gjennom å fremme sin sak i media kan barnevernet bli det anonyme systemet og taperen blant folk flest (Ekanger, 2006, s.17-19 og s.31).

Barne- ungdoms- og familiedirektoratet publiserte i april 2021 en veileder som inneholder gode råd om mediekontakt for barnevernet og hvordan kommunen kan håndtere mer krevende saker i media på best mulig vis (Bufdir, 2021). Veilederen fokuserer blant annet på at åpenhet kan være viktig for å bygge tillitt til barneverntjenesten. Ved blant annet publiseringen av denne veilederen ser vi at det er fokus på mediekontakt i barnevernsfeltet, og at de antakeligvis anser det som en påvirkningsfaktor på tillitt og omdømme ettersom de påpeker at åpenhet kan være en viktig faktor for å bygge tillitt.

Som Norges tre største aviser anses VG, Dagbladet og Aftenposten som store medieaktører som har en fremtredende posisjon og betydning for samfunnet (Medie Norge). Deres reportasjer om barnevern når ut til mange og har dermed en viss makt til å påvirke hvordan samfunnet oppfatter barnevernet. Flere mener at negativ medieomtale gir barnevernet legitimitetsproblemer til tross for legal forankring (Figenschow, 2006, s.166-167; Stang, 2007, s.9-10). Medieomtale er en viktig faktor når oppfatninger dannes, spesielt når det handler om ting man selv ikke har erfaring med (Apeland, 2010, s.160). På bakgrunn av dette er det av stor samfunnsmessig interesse å se kritisk på fremstillingene av barnevernssakene som er til behandling i EMD. Hensikten er å se hvordan tekstene er bygd opp og skaper mening med sitt budskap. Hovedfokuset er å kartlegge hvordan barnevernssakene til

behandling hos EMD omtales av media. Jeg vil komme inn på hvordan barnevernssaker passer inn i en mediedramaturisk form, og hvorfor mediedramaturiske virkemidler kan skape større oppmerksomhet rundt artiklene.

1.2 Forforståelse

Jeg innehar ikke noe særlig kunnskap om temaet fra tidligere, sett bort ifra min egen forforståelse om at barnevernet ofte blir omtalt negativt i media - og at det er sjeldent omtale om positive opplevelser med barnevernet som kommer frem. Tidligere forskning sier lite om hva media sier om barnevernssakene som er oppe til behandling i Den Europeiske menneskerettsdomstol, og om omdømme blir påvirket av medias oppslag.

Jeg har i flere år jobbet med barn og deres foresatte i mange ulike livssituasjoner. Ved å komme tett på barnefamilier som ansatt, student og medmenneske har jeg sett hvor stor gjensidig betydning barn og deres foresatte har for hverandre. Jeg har erfart at familier kommer i alle ulike former og fasonger, og at alle kan ha det på godt og vondt. Som følger av en oppvekst fra slutten av 90-tallet har jeg vært med på store deler av utviklingen til media, og spesielt hvordan sosiale medier har tatt over store deler av vår hverdag. Av den grunn har jeg selv observert hvor mye det som står i mediene kan påvirke samfunnet, og hvor stor tiltro mange har til det som blir skrevet. Media har de siste årene tatt en større del av menneskets liv, og har dermed også en form for makt med sitt budskap. Min tilnærming til oppgaven bærer derfor preg av at jeg i store deler av mitt voksne liv har levd i et samfunn hvor media oppleves å ha stor makt. Disse erfaringene har bidratt til innsikt i hvordan medienes omtaler av ulike områder eller fagfelt kan svekkes eller styrkes på bakgrunn av hvordan tekstene er formulert. Videre har jeg stilt spørsmålstegn ved om disse medieoppslagene kan passe inn i eksisterende rammer å forstå barnevernet i, og dermed fyller et tomrom for de i samfunnet som mangler annen informasjon om barnevernet og deres arbeid.

Som tidligere praksisstudent i barnevernet sitter jeg også på noen erfaringer fra arbeid i feltet. Noe som overasket meg positivt gjennom praksisperioden min hos barnevernet var antall solskinnshistorier jeg fikk høre om og erfare selv. Med solskinnshistorier mener jeg historier fra familier, barn og ungdommer som var fornøyde og takknemlige over hjelpen barnevernet tilbydde. På tross av en skepsis til barnevernet på forhånd som handler mye om lite kunnskap og erfaring med tjenesten, samt hvordan det snakkes om barnevernet i samfunnet og media. Jeg møtte mennesker og familier som hadde knyttet gode bånd med saksbehandleren, som fikk hjelpetiltak de ikke visste eksisterte og hadde positive erfaringer i møte med barnevernet. Selv om jeg sitter med en egenerfaring av at mange var fornøyde med arbeidet til barnevernet, møtte jeg selvsagt også familier som ikke var like fornøyde. Slik vil det nok alltid være i et system som skal fungere for mangfoldet av familier i samfunnet.

Det er utfordrende med institusjonen barnevernet som møter på familier av alle ulike slag, med ulike forutsetninger – og likevel skal tilfredsstillende alle med et og samme system. Jeg undres likevel over hvorfor ikke flere av de som er fornøyde med barnevernet kan omtales i media slik at samfunnet kan få et mer nyansert bilde av barnevernet, også gjennom medietekster. Det er et fåtall av Norges barnevernssaker som ender opp hos EMD, derfor vil utvalget i analysen være noe begrenset sett i forhold til at det kun er de sakene hvor det trolig er brudd på menneskerettighetene som blir tatt inn til behandling. Det vil derfor også være mange mulige positive erfaringer som ikke vil bli inkludert i denne studien ettersom utvalget av medietekstene omhandler de sakene som er kommet til EMD, noe som er et fåtall av barnevernssakene.

Alt tatt i betraktning sitter jeg med en oppfatning av at det kan være bra at media skriver. Det er trolig mange maktinstitusjoner som gjør overgrep, og ved at media setter søkelys på disse tilfellene kan man være bevisst hvordan man skal unngå dette (Bakken og Follesø 2003, gjengitt i Ekanger., 2006, s.26). Institusjoner som barnevernet sitter på mye makt, og de strengeste tiltakene kan oppleves svært inngripende for familier og samfunnet som tilskuer på sidelinjen. Taushetsplikten begrenser muligheten til barnevernet å uttale seg, men de kan likevel uten hinder av taushetsplikten kommentere hvorvidt forhold som omtales er korrekte eller ikke (Ringberg, 2006, s.123).

Et åpnere barnevern kan nemlig føre til bedre offentlige debatter om barnevernets rammebetingelser og faglige innhold (Figenschow, 2006, s.14). Åpenhet kan bidra til å skape mer trygghet for familiene som er i kontakt med barnevernet, gi de ansatte bedre arbeidsvilkår i samfunnet og skape tillitt blant folk flest (Figenschow, 2006, s.45). Det er viktig å få frem det som er positivt på lik linje med det som er negativt.

Ved å skape mer åpenhet ved å formidle alt fra lovens grunnlag, arbeidsmetoder og ansvarsfordeling i system kan man åpne barnevernsdebatten og unngå at de barnevernsansatte må være tause. Eldreomsorgen er også taushetsbelagt, men debatteres i stor grad på systemnivå i det offentlige rom – på lik linje kan barnevernsdebatten åpnes. Ved å synliggjøre barnevernet også som en positiv ressurs ved å være mer transparent kan man skape forståelse og tillitt blant folk i samfunnet.

1.3 Problemstilling og delspørsmål

Oppgavens hovedproblemstilling og underproblemstilling lyder:

Hvordan fremstiller Norges tre største aviser de norske barnevernssakene som er til behandling hos Den Europeiske menneskerettighets domstolen?

- 1) Hvilke vinklinger av barnevern blir fremstilt i media gjennom dommene fra EMD?
- 2) Hvem kommer til orde i tekstene?
- 3) Kan vi se stereotyper om barnevern i tekstene?

1.4 Avgrensning

For å konkretisere innholdet for analysen er min oppgave avgrenset til å omhandle Norges tre største aviser og deres omtaler om norske barnevernssaker til behandling hos EMD i tidsperioden 2019-2022. Basert på opplagstall fra Mediebedriftens landsforening og landssalget for lokalaviser er det per 2021 VG, Aftenposten og Dagbladet som er de tre

største avisene i Norge. Ifølge statistikken har disse avisene vært Norges tre største aviser de siste seks årene (Medie Norge). Det vil si at oppgaven ikke vil omhandle andre aviser enn Dagbladet, VG og Aftenposten, deriblant ikke lokalaviser. Konsekvensen av dette kan være at jeg mister omtalen om barnevernet i de mindre og lokale avisene. Dermed kan man miste en del av helhetsbilde på hvordan hele Norges land leser om barnevernssakene til behandling hos EMD i media, ettersom det kan være mennesker som kun leser lokalavisen.

1.5 Oppgavens oppbygning

Oppgaven er delt inn i 9 kapitler. I innledningskapittelet har jeg presentert studiens formål og relevans, forforståelse, problemstilling med delspørsmål og til slutt hvordan jeg har valgt å avgrense oppgaven. I kapittel to har jeg en presentasjon av samfunnsoppdraget til det norske barnevernet og journalistyrket, samt hvordan de ulike mandatene kan skape utfordringer og konflikt i møte med hverandre. Videre i kapittel tre presenteres EMD og deres rolle. Etterfulgt av kapittel fire hvor tidligere forskning som er relevant for temaet og oppgaver er presentert. Videre kommer kapittel fem hvor relevant teori i hovedsak fra barnevernsfeltet og medieteorier presenteres, addert med makt, avmakt og stereotyper. Deretter vil jeg si noe om hvordan jeg har gått frem og hvilken metode jeg har benyttet i kapittel seks. I kapittel syv kommer det presentasjon av funn, før det kommer en drøfting av resultatene i sett opp mot teorien som er valgt i kapittel 8. I siste kapittel kommer avslutning og oppsummering.

2. Barnevernet og journalistikkyrket – ulike samfunnsoppdrag

Barnevernet og media er to svært ulike systemer. Kort og enkelt forklart er medias hovedmål å selge aviser, og barnevernet er en etat som arbeider med utsatte barn. Når disse fagfeltene krysses kan det by på noen utfordringer, men bildet er mer nyanser enn som så – noe som vil bli diskutert under.

2.1 Barnevernet som profesjon

Barnevernets oppgaver handler om å sikre trygge oppvekstvilkår for alle barn (Bunkholdt & Kvaran, 2021, s.19-20). Deres ansvar innebærer å gripe inn og sette i gang frivillige hjelpetiltak hvis forholdene i hjemmet er slik at barnets behov ikke blir ivaretatt.

Barnevernet reguleres av barnevernsloven (2021) og lovens formålsparagraf innebærer at barnevernet skal *«sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid»*. Det er loven som angir formålet med barnevernet og hvordan de skal være organisert som et system. Loven regulerer videre hvilke ansvarsområder og oppgaver barnevernet har og hvilke tiltak de kan iverksette ovenfor familier og barn. I tillegg finnes det flere forskrifter som utfyller loven, noe som resulterer i et omfattende og komplisert regelverk (Brynhildsrud, 2019, s.205).

Barnevernsloven gir hjemmel til å gripe inn i et av de mest sårbare forholdene i menneskers liv, nemlig forholdet mellom foreldre og barn – men all virksomhet i barnevernet må ha forankring i loven. Som ansatt i barneverntjenesten arbeiderer man i spenningsfeltet mellom å være hjelper og kontrollør og arbeider etter handlingsrommet som loven gir (Brynhildsrud, 2019, s.201). Videre sier loven at barnevernet skal *«bidra til at barn og unge møtes med trygghet, kjærlighet og forståelse og at alle barn og unge får gode og trygge oppvekstvilkår* (bvl. 2021, §1-1). Vi finner også barns rett til trygghet og omsorg forankret i Grunnloven (1814) §104 og FNs barnekonvensjon (BK 1989, srt.3 nr.2). I all hovedsak er det foreldrenes ansvar at barna vokser opp i trygghet og får god omsorg, men staten har et subsidiært ansvar for å sikre at barnas behov for omsorg blir ivaretatt når foreldrene svikter (Brynhildsrud, 2019, s.206).

Omsorgsovertakelse

Når barn i Norge utsettes for omsorgssvikt, oppstår det en rettslig konflikt mellom foreldrenes handlinger og samfunnets krav til akseptabel barneomsorg (Brynhildsrud, 2019, s.203-204). Dersom man skal løse en sånn konflikt kan de ansatte i barnevernet undersøke hvilke tiltak de er i behov av og ved henhold til barnevernsloven fatte et vedtak.

Omsorgsovertakelse anses som det mest inngripende tiltaket, og er alltid siste utvei i barnevernssaker. I barnevernslovens paragraf som omhandler omsorgsovertakelse står det at dersom mindre inngripende tiltak ikke kan skape tilfredsstillende forhold for barnet og det er nødvendig ut fra barnets situasjon, kan barnevernsnemnda fatte vedtak om omsorgsovertakelse (bvl. 2021, §5-1). På denne måten handler barnevernsarbeiderne oppgave i stor grad om å ivareta hensyn som er motstridende. For å finne ut om et barn opplever omsorgssvikt må man studere barnevernsloven vedtak om omsorgssvikt (bvl. 2021, §5-23). Her vil man finne de rettslige kriteriene for hva som regnes som omsorgssvikt. Videre må barnevernsarbeiderne undersøke de faktiske forholdene i familien for å finne ut hvordan barnet opplever situasjonen og blir behandlet av foreldrene sine. Da vil barnevernet snakke med foreldrene, barnet og andre mennesker som kan ha nyttige opplysninger for saken for å utrede forhold av betydning.

I en barnevernssak som innebærer omsorgsovertakelse vil prosessen ofte ta lang tid og kreve mye undersøkelsesarbeid for å finne ut hva som faktisk har skjedd i forholdet mellom foreldrene og barnet. Videre må barnevernet få gjennomslag for sitt forslag om omsorgsovertakelse som tiltak i barneverns- og helsenemnda (Brynhildsrud, 2019, s.203-204). Barnevernet undersøker alltid på forhånd om det kan være tilstrekkelig med hjelpetiltak i hjemmet fremfor omsorgsovertakelse (Brynhildsrud, 2019, s.205). I saker som gjelder omsorgsovertakelser eller plassering er det ikke barnevernet i seg selv som tar beslutningen, det er nemlig barneverns- og helsenemnda som fungerer som et rent beslutningsorgan i barnevernssakene (Bunkholdt & Kvaran, 2021, s.23).

Samvær

Barnevernet skal som tidligere nevnt først og fremst bidra til at barn kan bli boende hjemme (Bunkholdt & Kvaran, 2021, s.19-20). Når det er blitt fattet et vedtak om omsorgsovertakelse er det omfanget av samvær med biologiske foreldre som blir spørsmålet videre. Når det handler om samvær er barnevernets prinsipper en sentral del av avveiningen. Et av de mest sentrale prinsippene i barneverntjenesten går under artikkel 3 i FNs barnekonvensjon som omhandler barnets beste ved alle handlinger som berører barn, og barnets rett til å få beskyttelse og omsorg som er nødvendig for trivsel (Bunkholdt & Kvaran, 2021, s.51). Barnets beste er et normativt begrep noe som vil si at innholdet i begrepet vil variere ut ifra ulike forhold. Andre sentrale prinsipper som barneverntjenesten jobber ut ifra er det biologiske prinsipp som innebærer at det å vokse opp hos sine biologiske foreldre anses å være det beste for barnet (Bunkholdt & Kvaran, 2021, s.51-67).

Et annet viktig prinsipp er legalitetsprinsippet som skal verne enkeltmennesker mot vilkårlige inngrep fra staten eller myndighetspersoner og at inngrep alltid skal hjemles i lov (Bunkholdt & Kvaran, 2021, s.51-67). Mildeste effektive inngrep er også nevneverdig når det kommer til barnevernsarbeidet, altså at barnevernet ikke skal sette inn mer inngripende tiltak enn det som er nødvendig (Bunkholdt & Kvaran, 2021, s.51-67). Med disse prinsippene i bakhodet skal barnevernet gjøre en begrunnet avveining for hvordan samværet skal fungere etter omsorgsovertakelse.

Formålet med samvær etter omsorgsovertakelse er å opprettholde og styrke relasjonen mellom barnet og foreldrene (Bufdir, 2022). Samvær skal vurderes ut ifra hver enkelt sak og skal alltid være til barnets beste. Med hensyn til retten til familieliv er det et klart utgangspunkt at det er best for barn å vokse opp i egen familie. Når det er forhold som tilsier at dette ikke er mulig skal gjenforening så snart som mulig være målet, om det er til barnets beste. Barneverntjenesten plikter å arbeide aktivt med opprettholdelse av relasjon slik at denne gjenforeningen er mulig. Når det skal fastslås omfanget på samvær og hvordan dette skal foregå skal barneverntjenesten foreslå et omfang av samvær som ivaretar barnets beste og opprettholdelsen av relasjon mellom barnet og foreldrene.

Barnevernstjenesten må evaluere og begrunne hvorfor de foreslår det omfanget av samvær de gjør. Videre er det barneverns- og helsenemnda og domstolene som fastsetter samværet, basert på forslaget fra barneverntjenesten (Bufdir, 2022). I barnevernssaker er barneverns- og helsenemnda første instans og tingretten ankeinstans.

Taushetsplikt

Barneverntjenesten er et forvaltningsorgan som medfølger at de har en rekke lovverk å forholde seg til. Som følge av fvl. §13 har enhver som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan plikt til å hindre at andre får kjennskap eller adgang til noens personlige formål (Forvaltningsloven, 1970, §13). Taushetsplikten er videre nedfelt i barnevernsloven (2021) §13-1. Det kan kun gjøres unntak fra taushetsplikten i situasjoner hvor andre hensyn veier tyngre, eksempelvis ved å anmelde eller gi opplysninger om lovbrudd (Justis- og beredskapsdepartementet, 2021, s.16). Taushetsplikten skal fungere som en beskyttelse mot at uvedkommende får tilgang til opplysninger som er taushetsbelagte.

2.2 JOURNALISTYRKET

I et moderne samfunn når massemedia samlet ut til hele folket (Schwebs & Østbye, 2017, s.207). For de fleste vil medier og da spesielt nettaviser være den viktigste kilden til kunnskap om det som skjer i samfunnet. Journalistikkens ideelle funksjon i et liberaldemokratisk samfunn er kort sagt å overvåke makten, passe på demokratiet og gjøre folk i stand til å utøve sin rolle som borger (Sjøvaag, 2020, s.16). Mediene er blant annet forpliktet til å bidra til at kritikk blir debattert og offentliggjort, samtidig vedlikeholde et rettferdig og demokratisk samfunn (Ekanger, 2006, s.41; Sjøvaag, 2020, s.16). Gjennom dette må mediene være en kontakt mellom pressen og staten, og pressen og borgerne ved å lytte til enkeltpersoner som bruker sin demokratiske rett til å ytre seg kritisk om offentlige myndigheter.

Mange land har en egen presse lov å forholde seg til, som styrer retter og plikter for pressen, men det har ikke Norge. Det eneste unntaket er straffeloven som har noen få paragraf som innebærer at aviser skal ha en ansvarlig redaktør som skal avgjøre hva som skal trykkes (Schwebs & Østbye, 2017, s.41). Norge har derimot vær varsom-plakaten som definerer mediens samfunnsrolle. Den inneholder viktige etiske prinsipp redaktørstyrte aviser skal forholde seg til, som er vedtatt av norsk presseforbund. Blant annet arbeidsmetodene, publiseringsprinsipp, hvilke oppgaver og rettigheter media og journalistene mener de har ovenfor interessegrupper og styresmakter, og hvilket forhold de skal ha til omgivelsene (Schwebs & Østbye, 2017, s.42). Den innebærer at pressen skal ivareta viktige oppgaver som debatt, informasjon og samfunnskritikk og har videre et spesielt ansvar for at ulike syn kommer frem. Pressen skal verne om trykkefriheten, ytringsfriheten og offentlighetsprinsippet (Figenschow, 2006, s.46-48). Videre er det uttalt i plakaten at en fri, uavhengig presse er blant de viktigste institusjoner i et demokratiske samfunn. Dette på bakgrunn av at trykkefrihet, ytringsfrihet og informasjonsfrihet er grunnelementer i et demokrati som vi har i Norges land.

2.3 Forholdet mellom media og barnevernet

I relasjonen mellom barnevernet og journalister er det en del innebyggende konflikter som blant annet handler om de ulike samfunnsoppdragene. Som tidligere nevnt inneholder barnevernets mandat ulike retningslinjer, lover og forskrifter som skal sikre barns behov for trygghet og god omsorg. I forbindelse med dette utøver barnevernsansatte oppgaver med hjemmel i lov ovenfor familier og barn i vanskelige livssituasjoner. Selv med et omfattende lovverk er det mye skjønn i barnevernet noe som kan føre til uenigheter om de avgjørelsene som blir tatt. Sakene som kommer til behandling i Den Europeiske menneskerettsdomstolen omhandler at familier ønsker å få saken sin vurdert i henhold til om menneskerettighetene er brutt i sammenheng ved at barnevernet utøver sitt mandat.

Barnevernet sitter på en stor makt på vegne av samfunnet og utfører noen av de vanskeligste oppgavene i samfunnet (Bunkholdt & Kvaran, 2021, s.18-19). På grunn av denne store makten må lovregler og ansvarsregler i og rundt barneverntjenesten være klare. Det

overordnede ansvaret ligger hos regjeringen gjennom barne- og familiedepartementet, og det daglige ansvaret hos de folkevalgte i kommunene. Barnevernet er avhengig av resten av samfunnet for å kunne gjøre jobben sin, ved å hjelpe barn helst så tidlig som mulig. For å bli kontaktet ved bekymring må det være tilstrekkelig tillit og legitimitet blant folk flest. Ettersom barnevernsansatte har en dobbeltrolle som både hjelper og tvangsmakt kan det utfordre tilliten. Større kunnskap og innsyn i barnevernet kan være med på å påvirke legitimiteten positivt og øke tillitten til barnevernet i samfunnet (Bunkholdt & Kvaran, 2021, s.18-19).

Mediene og barnevernet er to ulike systemer hvor det stilles ulike krav til aktørene. For å forstå samspeillet mellom disse er det viktig å se på hvilke instruksjoner de har og er lojal overfor (Figenschow, 2006, s.46). Mediene skal etterstrebe saklighet og gi alle parter i en konflikt muligheten til å si noe (Ekanger, 2006, s.41; Sjøvaag, 2020, s.17). Rollen som vaktbikkje mot mennesker som blir gjort overgrep mot er sentralt for journalistenes og redaktørens forståelse av sitt samfunnsoppdrag. Dermed er utgangspunktet for å skrive om saker som gjelder barnevern hvorvidt det har skjedd overgrep mot familiene (Ekanger, 2006, s.26-27). På denne måten har mediene makt til å publisere informasjon som er potensielt fellende for dem det gjelder dersom det er motivert av demokratiske prinsipper som maktmisbruk (Sjøvaag, 2020, s.17).

Journalistene må forholde seg til vær varsom-plakaten som blant annet inneholder føringer for deres samfunnsoppgaver. Som tidligere nevnt fremkommer det i plakaten at en fri uavhengig presse er blant de viktigste institusjoner i et demokratisk samfunn (Vær varsom-plakaten punkt 1.1). Barnevernets maktmuligheter gjennom sitt mandat gjør de sårbare for et kritisk blikk fra pressen. Pressen skal sikre at det ikke blir gjort overgrep fra myndighetene og vil i denne sammenheng ha søkelys på å løfte frem og forsvare familiene som mener de har blitt utsatt for dette. Barnevernet står i en posisjon hvor det er vanskelig å uttale seg og ha en dialog med pressen, mens noen vil mene at barnevernet som et samfunnsmessig område burde komme til orde og bidra om eget arbeidsfelt i media.

Relasjonen mellom media og barnevernet kan på bakgrunn av dette føre til en gjensidig skepsis og liten forståelse av hverandres mandat og arbeidsfelt. Når det kommer til saker

som omhandler barneverntjenestens arbeid kan taushetsplikten føre til at saken blir unyansert og forenklet fremstilt, og vil videre gjør dialog umulig (Ekanger, 2006, s.74).

Barnevernssaker kan ses som en interessekonflikt mellom tre parter: en som vil fortelle, en som må tie og en som ikke kan fortelle (Sjøvaag, 2017 s.40). Kildemessig er dette en kjempeutfordring: de tre ulike stemmene er ikke godt nok ivaretatt dersom avisoppslag må leses med argusøyne for at leserne skal få en glimt av barnas eller barnevernets virkelighetsoppfatning. Ensidig kildebruk kan videre skyldes barnevernets taushetsplikt (Sjøvaag, 2017s.40). Selv om taushetsplikten begrenser muligheten for et åpnere barnevern stenger den ikke helt for innsyn slik man ofte får inntrykk av.

Barneverntjenesten kan i større grad benytte seg av muligheten til å kommentere enkeltsaker i mediene, da spesielt om forholdene som omtales er korrekte eller ikke. Særlig i de tilfellene hvor foreldrene gjør dette i enkeltsaker som verserer i media (Ringberg, 2006, s.123). Taushet som varemerke har mange ulemper hvor barnevernet fremstår som en lukket maktinstitusjon som ikke ønsker åpenhet rundt arbeidet de gjennomfører. På den andre siden kan barneverntjenesten kanskje føle på avmakt når det kommer til media. De blir ofte sett på som en mektig maktinstitusjon med makt til å gjøre inngripende tiltak, men når det kommer til media blir dette snudd på hodet og barneverntjenesten står plutselig i en situasjon som kan kjennetegnes av avmakt.

Barnevern og omdømme

Barnevernet vil være tjent med å ha et så godt omdømme som mulig i samfunnet. Først og fremst fordi barnevernet er avhengig av at resten av samfunnet skal henvise saker og melde bekymring på de familiene som trenger barnevernets tilbud. Helt tilbake til kommunikasjonsstrategien «et åpnere barnevern» var et av hovedmålene at åpenhet vil resultere i større legitimitet, og det vil være bedre å være barn i barnevernet (Barne- og likestillingsdepartementet, 2008). Videre vil synspunktene som kommer frem i lyset på ulike arenaer som gjelder barnevernet ha stor betydning for barnevernets arbeid.

Som tidligere nevnt sitter barneverntjenesten med en dobbeltrolle som hjelper og kontrollør, og i de sakene hvor barnevernet fatter vedtak om omsorgsovertakelse mot foreldre og barns vilje vil tvangsapektet bli mest fremtredende i folks bevissthet. Den

legitime makten barneverntjenesten sitter på som kan gripe inn i livene til familier utgjør nettopp en omdømmerisiko, kanskje fordi det oppleves som en sprik mellom barnevernets oppgaver og handlinger i feltet? Dette på tross av at vedtakene har hjemmel i lov, og at andelen av tvangstiltak i barnevernet er i undervekt.

Barnevernets arbeidsområde innebærer i stor grad taushetsbelagte og følsomme temaer som gjør det vanskelig å formidle informasjon som kan balansere negativt fokus i medier. Dermed har ikke denne instansen samme forutsetningene for å selge inn saker til media på lik linje som andre virksomheter eller privatpersoner. Journalistiske virkemidler og kriterier øker vanskelighetsgraden for å få solskinnshistoriene på trykk ytterligere, og tydeliggjør viktigheten av kunnskap om hvordan det fungerer i medienes verden og hvilke konsekvenser det kan få for samfunnets bilde på barneverntjenestens arbeid.

3. Hva er EMD og hva er deres rolle?

Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD) i Strasbourg er det fremste og viktigste menneskerettsorganet i Europa (Utenriksdepartementet, 2020). EMD dømmer i saker mot stater, og avgjør om statene har gjennomført brudd på en av bestemmelsene i Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) (NHRI, 2020). Dersom europeiske borgere mener en medlemsstat har krenket deres rettigheter etter EMK kan de få prøvd sin sak i domstolen. Men kun dersom saken har blitt prøvd så langt som mulig for nasjonale domstoler først. Domstolen har 47 dommere, en fra hvert land som har ratifisert konvensjonen. Domstolen mottar omtrent 50.000 saker i året, hvorav de fleste blir avvist som åpenbart grunnløse saker – i 2016 ble eksempelvis 80% av sakene avvist (Utenriksdepartementet, 2020; NHRI, 2020)

Avgjørelsene som tas av domstolen er bindende for statene og Europarådets ministerkomite overvåker at statene følger opp EMDs avgjørelser (Norges institusjon for menneskerettigheter, 2022). EMD er et viktig organ ettersom menneskerettsbestemmelsene i EMK er relativt åpne og generelle og følgelig gir et stort rom for tolkning. EMD er den siste og autoritative fortolker av EMK og får dermed en viktig rettslig maktposisjon.

For å en sak opp i EMD må man sende en klage. På forhånd av denne klagen må man som tidligere nevnt ha uttømt alle nasjonale klagemidler, og klagen må leveres senest seks måneder etter den endelige avgjørelsen i norske domstoler og må vise til en av rettighetene i EMK. Norge har hatt omtrent 1.600 klager mot seg, og av disse er kun 44 norske saker tatt opp til behandling i Strasbourg per 2022 (Norges institusjon for menneskerettigheter, 2022). Når EMD kommuniserer en sak er det fordi de har funnet en grunn til å se nærmere på den. Domstolen kom frem til at norske myndigheter hadde krenket menneskerettighetene i 11 av barnevernssakene, noe som er forholdsmessige lave tall sammenlignet med de fleste andre stater. De sakene som handler om barnevern, har i stor grad dreid seg om retten til familieliv (Norges institusjon for menneskerettigheter, 2022).

3.1 Norge og EMD

Når Norge blir dømt i EMD er det som oftest tolkningen og bruken av loven i enkeltsaker som gir grunnlag for bruddet (Brynhildsrud, 2019, s.211). Det overordnede ansvaret for rettighetsbrudd ligger hos staten, og for å ta en klagesak til EMD må de norske domstolene få prøve saken først. I norske medier brukes ofte EMDs avgjørelser mot Norge som grunnlag for kritikk mot det norske barnevernet. Dette skjer ofte uten at de har satt seg ordentlig inn i hva saken eller bruddet egentlig handler om (Brynhildsrud, 2019, s.211). I en rapport gjennomført av Norges institusjon for menneskerettigheter som ble utgitt i desember 2020 har det blitt oppsummert hvorfor Norge dømmes i EMD. Det kommer frem i rapporten at det er manglende ivaretagelse av retten til familieliv i barnevernssaker som utgjør en gjentatt menneskerettsutfordring i Norge (NHRI, 2020). Norsk barnevern er et tema som har fått mye oppmerksomhet både nasjonalt og internasjonalt de siste årene, spesielt knyttet til sakene som har vært til behandling hos EMD (NHRI, 2020).

Selv om barnevernssakene som er til behandling er komplekse har de noen fellestrekk (NHRI, 2020). De sakene som har vært oppe til behandling i Strasbourg handler om klager angående tvangstiltak fra barnevernets side. Sakene dreier seg stort sett ikke om selve omsorgsovertakelsene, men i hovedsak samvær mellom foreldre og barn, og et fåtall av sakene handler om tvangsadopsjon. Sakene i EMD har tydeliggjort at avveiningene barnevernet gjør mellom ulike menneskerettigheter aldri er enkle. På den ene siden må barnevernet forholde seg til barns rett til beskyttelse mot omsorgssvikt, mens på den andre siden foreldre og barns rett til familieliv og opprettholdelse av familierelasjoner. En bærende årsak til at Norge domfelles er svakheter knyttet til gjenforeningsmålsetningen, som kan opprettholdes ved samvær. Det skal jobbes mot at gjenforening er en målsetning for alle barnevernstiltak. Dette gjelder imidlertid ikke uten unntak, men da må det ha blitt gjort grundig arbeid i beslutningsprosessene, og dokumentasjonen være god nok til at man forstår hvorfor man har gjort de avveiningene man har gjort (NHRI, 2020).

4. Tidligere forskning og faglitteratur

Det flommer ikke over med forskning rettet mot det norske barnevernets forhold til media og offentlighet, og enda mindre om sakene i EMD som spesifikt tema i media. Det er likevel lang tradisjon med å analysere mediefremstillinger. En av de første norske klassiske undersøkelser handler om analyse av sosialpolitiske reportasjer i pressen gjennomført av (Pujik m.fl. 1984). Pujik hevder at saksbehandlere i den offentlige forvaltning stort sett er positive til at pressen skriver om deres fagfelt, og vil bidra til å gi opplysninger og formidle synspunkter på de aktuelle problemstillingene. Denne undersøkelsen begynner derimot å bli en del år gammel og det er rimelig å anta at mye i fagfeltet og pressen har endret seg siden den tid.

Det er lange tradisjoner når det kommer til forskning på media og det sosialfaglige felt. En annen klassiker er Golding og Middleton som har sett på hvilken holdning til sosialarbeidere som fremkommer i pressen (Golding og Middleton, 1982). De hevder at dekningen av saker om alvorlige feilhandlinger, inkludert barnevern har størst betydning. Selv om det forekommer pressedekning med nøytral eller positiv viking er det betydningen av de store alvorlige sakene som er størst. I sakene som omhandle overgrep er et gjentakende tema at barna lider under inkompetente og ineffektive sosialarbeidere (Golding og Middleton 1982).

Videre har vi Franklin og Parton som gjorde en presseanalyse i England på slutten av 1980 tallet som innebærer hvilke ulike bilder av sosialarbeidere som presenteres i alvorlige barnemishandlingssaker. Allerede tilbake til denne undersøkelsen hevdet Franklin og Parton at media fremstilte stereotyper og konstruerte ekstremt negative bilder av sosialarbeiderne (Franklin og Parton, 1991). Stereotypier i sammenheng med barnevernssaker i media ble etablert allerede her og det ser ut til at det kan fortsette i representasjonen av mine funn. Videre hevdet de at media spiller en viktig rolle av folks oppfatninger og bilder av sosialarbeidere og hva de gjør, nettopp fordi mange har liten erfaring og dermed vil media være en informasjonsfunksjon som kan forme den offentlige opinionen (Franklin og Parton, 1991, s.30). Dette viser at sammenhengen mellom medieomtale og omdømme var satt søkelys på allerede for drøyt 30 år siden.

Dersom vi skal bevege oss over til Norge har vi Sentiundersøkelsen som er en innholdsanalyse av barnevernartikler i seks norske aviser for hele 2003. Funnene viser at halvparten av artiklene hadde negativ fremstilling av barnevernet (Sentio, 2004, s.10). I 2007 ble det gjort en rapport av Edda Stang hvor artikler om barnevernet i VG og Dagbladet ble analysert. Analysene viste at over halvparten av artiklene som ble analysert fremmet en negativ holdning til barnevernet (Stang, 2007). Det fremkom videre at også negative stereotype fremstillinger forekommer i artiklene. Fremstillingen i media er ofte enkeltpersoner som blir omtalt som «det lille mennesket mot myndighetene». Et interessant funn i rapporten til Stang er at barnevernsarbeidere, politikere og forskere ikke er særlig aktive grupper på pressearenaen i disse artiklene. Det er derimot barnevernets klienter som relativt ofte uttaler seg. Dette kan likevel ha endret seg på bakgrunn av de store medieendringene som har skjedd siden den gang.

Det finnes lite fagfelle vurderte artikler når det kommer til temaet. Men i Norge er det dessuten flere masteroppgaver som har interessert seg for tema. Sonja Føleide skrev i 2011 en oppgave som handler om hvordan barnevernet blir fremstilt i VG og Dagbladet. Hovedfunnene i analysen indikerer at det er en tendens til flere nøytrale og balanserte framstillinger sammenlignet med tidligere forskning. I tillegg er masteroppgaven «barnevernets omdømme og medias påvirkning» av Pernille Hjertø fra 2017 interessant. Hovedfunnene i studien er at de som oftest uttaler seg i media er «topptunge» kilder. Videre er det en overvekt av artikler som har en negativ holdning til barnevernet. Den nyeste oppgaven som har interessert seg for temaet er skrevet i 2020 av Julie Obiasi. Oppgaven er en tematisk analyse av fremstillingen av barnevernet i de fem største nettavisene. Fokuset i oppgaven er å diskutere hvordan de norske nettavisene sine framstillinger av barnevernet påvirker folkets holdninger til barnevernet. Hoved essensen i studien er at det i de norske nettavisene produseres negativ holdning om barnevernet i høy grad.

Til tross for lite fagfelle vurderte artikler er det likevel et par spennende undersøkelser og rapporter gjort på feltet. En juridisk undersøkelse av 69 fylkesnemdsaker fra siste halvdel av 2020 ble publisert i 2021 (Alvik, 2021). Ingunn Alvik bekrefter gjennom sin undersøkelse at det er helt tydelig at norsk barnevernpraksis har fått med seg det som har skjedd i Den europeiske menneskerettsdomstol. Hovedfunnene viser at praksisen i sakene er i stor grad

i tråd med avgjørelser fra Høyesterett og EMD, og at det gjennomgående blir tilrettelagt for mer samvær enn hva som var vanlig i barneverns- og helsenemnda før EMD-dommene. Alvik konkluderer med at samværsfastsettelse nå er grundigere og mer konkrete slik grunnlaget for samværsfastsettelse skal være (Alvik, 2021). Larsen, Figenschou og Thorbjørnsrud publiserte i 2022 en vitenskapelig publikasjon basert på egen forskning (Larsen et.al, 2022). Studien viser hvordan en klassisk mediedramaturgi utspiller seg i et samspill mellom pårørende og politikere/kommunal forvaltning. Analysen viser at tradisjonelle kildehierarkier utfordres når pårørende fungerer som pådrivere i mediene, mens den andre parten får et ganske begrenset handlingsrom i disse oppslagene (Larsen et.al, 2022).

Forskning og rapporter på temaet samvær er også begrenset. Det kom derimot en ny rapport utgitt i 2023 om samvær i praksis gjennomført av OsloMet. Rapporten frembringer ny kunnskap om praktiseringen av samvær etter omsorgsovertakelse (Stang, Baugerud, Backe-Hansen & Rugkåsa, 2023). Det empiriske materialet viser at mange samværsordninger tilsynelatende fungerer godt både for barn, foreldre og fosterforeldre. Rapporten viser at tjenestene har tatt innover seg signalene fra EMD og høyesterett, noe som vises gjennom tydelige, grundige og konkrete begrunnelsen samt at målet om gjenforening opprettholdes i et stort flertall av sakene. Et mindretall av barna ønsker mer samvær, mens godt over halvparten av barna er fornøye med samværsomfanget og opplevde samværet som positivt. Foreldrene uttrykker i større grad misnøye med samværsordninger og ønsker at samværet skal utvides (Stang et al., 2023).

Når det kommer til tekstutvalget i henhold til litteraturen har jeg har benyttet meg av et bredt spekter av kilder som strekker seg fra 2001 til 2023. Jeg har så langt det lar seg gjøre benyttet meg av nye og oppdaterte kilder, med noen få unntak. Den eldste boken som er benyttet av Allern er fremdeles aktuell og tar opp temaer som har vært sentral for oppgaven. Videre er Figenschow, Ringberg, og Ekanger av den gamle sorten og den har jeg benyttet ettersom det er ingen bøker som er lik deres fra nyere tid. Den er fortsatt aktuell og problemstillingene som blir tatt opp er fortsatt aktuell idag. Jeg har derfor valgt å bruke den til tross for at den er av den eldre sorten.

5. Teori

I dette kapitlet vil jeg gå nærmere inn på begrepene makt og avmakt, her vil jeg trekke inn mediemakt, journalistenes makt og redaktørens makt. Dette vil bidra til å belyse hvordan makt og avmakt kan tre inn når det gjelder hvem som kommer til orde i media, og videre om media fungerer kumulerende eller kompenserende. Et annet viktig aspekt vil være å se om medietekstene inneholder en nyansert fremstilling hvor alle partene som er involvert kommer til orde. Det vil i denne oppgaven være noe fokus på mediedramaturgi og de fortellertekniske elementene, samt mottakelse hos publikum (Østbye et al.2013, gjengitt av Skilbrei, 2019 s.166). Ved å fokusere på dette kan man få et større innblikk om hvorvidt barnevernssakene til behandling hos EMD passer inn i en mediedramaturisk fremstilling og hvilke virkemidler de kan benytte for å skape oppmerksomhet rundt disse artiklene. I forlengelse av dette vil jeg gå inn på kommunikasjon og omdømme. Dette er interessant å se nærmere på i forhold til om det som kommuniseres i media kan i noen grad påvirke omdømmet til barnevernet og hvilke samfunnsmessige konsekvenser dette eventuelt kan få videre.

Journalistene og media har en rekke virkemidler de bruker når de skriver i media, derfor vil jeg gå nærmere inn på mediedramaturgi for å få en større forståelse for hvorfor de skriver som de gjør – og om barnevernssakene til behandling i EMD er et tema som egner seg godt i media sett i sammenheng med mediedramaturgien. Til slutt vil jeg trekke inn stereotyper for å se om stereotypier er gjeldene i dette spesielle utvalget av barnevernssaker i media. Stereotypier har lang tradisjon når det kommer til media og barnevern og ble gjort gjeldene av Franklin og Parton allerede på 80-tallet.

Ved å benytte meg av de utvalgte begrepene kan jeg trekke en tydelig linje mellom forskningsspørsmålene mine. Vinklinger av barnevernet som kommer frem vil handle om omdømme og kommunikasjon, samt mulige samfunnsmessige konsekvenser og videre vise hvordan mediedramaturgi kan styre hvordan vinklingen blir fremstilt. Hvem som kommer til orde kan belyse hvorvidt artiklene er nyanserte og hvordan begrepene makt og avmakt kan spille inn på hvem som får ytret seg. Stereotypi begrepet vil være med på å belyse om

stereotypiene faktisk eksisterer i det spesielle utvalget. Videre kan det illustrere hvilke samfunnsmessige konsekvenser bekreftelse eller avkreftelse av stereotyper kan ha å si for kommunikasjon og omdømme.

5.1 Makt og avmakt

Makt er en viktig side ved alle samfunn og sosiale forhold, og i de senere årene har man særlig diskutert makt i forhold til helse- og sosialsektoren. Makt og sosial kontroll kommer til uttrykk på flere ulike områder - i tjenestens funksjon i storsamfunnet, i arbeidsforholdene og i forholdet til brukerne (Norvoll, 2019, s.89). Det økte fokuset på maktaspektet kan gjenspeile ønske om å øke de demokratiske forholdene og kvaliteten på tjenestene ved å blant annet styrke brukernes innflytelsesmuligheter og rettigheter (Norvoll, 2019, s.89). Men hva er makt?

Weber definerte makt som *«en eller flere menneskers sjanse til å sette gjennom sin vilje i det sosiale samkvem, og det selv om deltakerne skulle gjøre motstand»* (Norvoll, 2019, s.90).

Når det kommer til makt i barneverntjenesten kan man tenke seg til at den som har makt er den i relasjonen som har størst sjanse til å få gjennomført sin vilje når det er ulike interesser (Norvoll, 2019, s.90). Dermed kan makt anses som et relasjonelt fenomen som forutsetter at noen forholder seg til andre og kan påvirke deres handlinger. Makt må ikke utøves for å være til stede, men dersom partene vet at den ene kan utøve makt vil det inngå i selve styrkeforholdet mellom dem – noe som gjerne vil innebære relasjonen mellom saksbehandler i barneverntjenesten og foreldre.

I Norge, spesielt i helse- og sosialsektoren er legal makt sentralt. Det hviler på at man anerkjenner lovverket og saklig kompetanse for makt (Norvoll, 2019, s.96). Loven forteller hvem som skal besitte maktposisjoner og hvilke muligheter den posisjonen gir for maktutøvelse. Det som dermed vil være viktig er at samfunnet anerkjenner det som legitim

makt, altså at den maktutøvelsen anerkjennes som rettferdig og rettmessig (Norvoll, 2019, s.94). Når det kommer til barneverntjenesten kan det i mange tilfeller oppleves som illegitim makt ved at maktutøvelsen ikke får anerkjennelse fra andre i samfunnet for måten vedkommende utøver makt på. Dette vil ofte være saker som kommer frem i lyset i f.eks. media.

Makt og avmakt i medieverden kan være med på å belyse hvem som kommer til orde og hvorfor de kommer til orde. Både media og barnevernet er i utgangspunktet institusjoner som står i posisjonen hvor de ofte har stor makt. Når det kommer til at medieverden og barnevernsfeltet krysses snus dette på hodet ved at avmakt kan oppleves for begge parter. Det er derfor interessant å trekke inn hvordan makt og avmakt kan være med på å påvirke hvem som kommer til orde, og hva som kan være mulige årsaker til dette sett i lys av disse begrepene. Det kan bidra til å belyse hvordan maktstrukturen i samfunnet kan bidra til om mediene fungerer kumulerende eller kompenserende når det gjelder barnevernsfeltets dekning i media, samt om det som blir belyst i media om barnevernsdommene fra EMD er representert fra alle parter som er involvert i saken.

5.1.1 Samfunnet vårt er et mediasamfunn

I dagens samfunn er media i ulike former unnværlig for de fleste av oss (Schwebs & Østbye, 2017, s.7). Både de tradisjonelle enveis mediene og de brukerstyrte kommunikasjonsnettverkene benyttes hver eneste dag, både til underholdning, informasjon og målrettet læring. Media bidrar til å spre informasjon og mobiliserer til handling, men kan også skape frykt og styrke trekk som er nedbrytende for samfunnet og den enkelte. Man kan si at media er på godt og vondt et bindeledd mellom oss og samfunnet, og fungerer som en grunnpilar for hver enkelt og for samfunnet som helhet. Dermed knytter media samfunnet vårt til verden utenfor, og påvirker måten vi lever på. Samlet er vi i kontakt med media om lag syv timer per dag (Vaage 2012, gjengitt av Schwebs & Østbye, 2017, s.199). Etersom mennesker i gjennomsnitt er våken 16 timer per døgn, innebærer store deler av dagen vår mediebruk.

Media har makt over samfunnet i den forstand at media styrer hva folk får vite noe om, og at de bestemmer vinklingen på det stoffet som blir presentert (Schwebs & Østbye, 2017, s.271). Likevel har samfunnet makt over media også. For det første vil måten samfunnet er organisert på virke inn på hvordan media er organisert og hvilket innhold de har. For det andre må media levere innhold som publikum vil ha for å nå frem. Til tross for at media anses som mektige er de ikke allmektig, for mottakeren sitter også på makten til å definere medieinnholdet (Schwebs & Østbye, 2017, s.271 & 222). Vanligvis har media på bakgrunn av dette små sjanser til å påvirke på kort sikt nettopp fordi publikum tolker medieinnholdet ut fra egne holdninger og oppfatninger. Med andre ord er det lettere for media å forsterke etablerte holdninger enn å endre holdninger. Likevel kan media få gjennomslag på områder publikum ikke har gjort seg opp en mening, der kan også media virke kanaliserende spesielt hvis det er tiltro til kilden (Schwebs & Østbye, 2017, s.217-220).

5.1.2 Mediemakt og påvirkning

Media omtales ofte som «den regjerende makt og er i dag en mektig sosial institusjon. Når media påvirker publikum skjer det først og fremst gjennom medieinnholdet, altså teksten som publiseres (Schwebs & Østbye, 2017, s.274). Medieinnholdet er med på å gi oss deler av et verdensbilde og forteller ofte om normer og institusjoner i samfunnet. Videre vil media påvirke hva slags saker folk er opptatte av ved å bestemme hva som er på dagsordenen, samt velge hvordan et saksområde skal vinkles eller rammes inn (Schwebs & Østbye, 2017, s.232). Dermed vil medieinnholdet påvirke vår tolkning og våre bilder av det som skjer i samfunnet og spille en rolle som normsetter og oppdrager i vårt samfunn.

Språket kan brukes til å dominere og påvirke andre, til å skape alternative forståelser av verden og til å uttrykke identitet (Janks, 2010 gjengitt av Veum & Skovholt, 2022, s.40). Når en avsender foretar ordvalg, og kategoriserer ulike fenomen og grupper av mennesker ligger det mye makt i de avgjørelsene. Ulike uttrykk skaper ulike inntrykk for leseren, og de språklige valgene vil derfor påvirke hvordan adressaten oppfatter det omtalte fenomenet

(Veum & Skovholt, 2022, s.40-41). Kommunikasjon vil i stor grad dreie seg om overføring av et budskap fra en sender til en mottaker (Schwebs & Østbye, 2017, s.10-11).

I utgangspunktet er denne kommunikasjonen styrt av senderen med et formål om å skape en bestemt effekt hos mottakeren. Den typiske kommunikasjonsmodellen i massemedia er lineær, noe som betyr at det alltid er en sender, et budskap og en mottaker. En tekst vil likevel aldri inneholde all den informasjonen som er nødvendig for at leseren fullt ut skal kunne rekonstruere den virkeligheten som blir omtalt (Schwebs & Østbye, 2017, s.210). Leseren legger selv inn detaljer, noe som vil resultere i at ulike personer forstår den samme teksten ulikt (Schwebs & Østbye, 2017, s.210).

Mediene sitter på makt fordi de kan definere problemer, bestemme hvordan de skal presenteres og i stor grad avgjøre hvem som skal inviteres til å løse de gitte problemene (Ekanger, 2006, s.20). Videre ligger mediernes makt i stor grad hos journalistenes evne til å lytte, vurdere, forstå, dramatisere og gjenfortelle andres historier. I barnevernssaker som skrives i media handler det i stor grad om barn som ikke kan fortelle selv og dermed vil journalistenes forståelse av historien legge premissene for hvordan de gjenfortelles, og kan dermed påvirke den ene eller andre veien (Ekanger, 2006, s.31). Ved å bruke evnen til å gjenfortelle historier på en dramaturgisk sett engasjerende og interessevekkende måte ligger det stor makt, spesielt i barnevernssaker hvor parter som oftest er tause (Ekanger, 2006, s.41). Barnevernets taushetsplikt gjør at det er kun foreldrenes perspektiv som blir fremmet i media. Publikum gjør seg opp en mening basert på den informasjonen som kommer frem i mediene, og får dermed ikke et helhetlig bilde av saker som gjelder barneverntjenestens arbeid, noe som også viser seg i medieoppslagene som omhandler EMD (Figenschow, 2006, s.47). Mediene bærer med seg mye makt i utgangspunktet, men i saker som gjelder barnevern vil makten fremtre enda større nettopp basert på taushetsplikten barneverntjenesten er omfattet av.

5.1.3 Journalistens og redaktørens makt

Journalister har en privilegert posisjon til å innhente og spre informasjon til samfunnet (Sjøvaag, 2020, s.19). Massemedias makt erkjennes som noe som går utover ren formidling av informasjon, blant annet på bakgrunn av medias mulighet til å vekke og utløse følelser. Redaktøren har makt til å bestemme hvilke saker som kommer på dagsorden, hvilke kilder som intervjues, hva som betones og hvordan det hele vinkles. At noen tema blir prioritert betyr at det er saker som havner utenfor og ikke blir dekket (Sjøvaag, 2020, s.19). Dette kan videre forstås ved at makten til å inkludere innebærer også makten til å ekskludere.

Journalistens oppgave handler i all hovedsak om å speile virkeligheten knyttet til journalistiske idealer (Allern, 2001, s.47). Sett i sammenheng med dette bør journalisten være en betrakter og reporter som forteller publikum hva som faktisk skjer i verden. Likevel vil objektivitet være umulig, hva vi ser avhenger ikke bare av hva som skjer, men også vårt eget ståsted og vi må alltid skildre verden fra et bestemt perspektiv (Allern, 2001, s.48-52). Dermed må journalistene velge ståsted og perspektiv, altså foreta en bevisst etisk vurdering av hvem og hva som skal tillegges vekt i medieinnholdet, samt hvordan det som tas opp skal vinkles og presenteres. Journalistene er også deltakere i det samfunnet de beskriver og vil ha med seg sin opplevelse og forforståelse av samfunnet når de arbeider med medieinnholdet. Nyheter bør ikke sees på som det som skjer, men en ramme for hva vi får og kan se som en journalistisk begivenhet som er fortolket og rapportert ifølge Allern (Allern, 2001, s.48-52).

Den oppfatningen en del folk har om media er at medienes presentasjon er en gjenspeiling av virkeligheten (Mathisen, 2010, s.141). Når det skjer noe nytt i samfunnet presenteres det gjennom medier og deres kanaler. Dette kan enkelt forklares gjennom gjenspeilingsteorien som er forbundet med medienes informasjonsplikt, altså den plikten de har til å informere publikum om det som faktisk skjer i samfunnet. Hva som faktisk er virkeligheten, er imidlertid komplisert å sette fingeren på. Den vil sannsynligvis ikke være uavhengig av våre observasjoner, og vil derfor være filtrert og formet gjennom de begreper man bruker. Det vil avhenge av hvem som ser og brillene man bruker, på bakgrunn av dette vil gjenspeiling av virkeligheten egentlig aldri finne sted. Det viktige spørsmålet da blir om media gir et

representativt, allsidig bilde der alle vesentlige tilgjengelige momenter og synsmåter kommer frem? (Mathisen, 2010, s.141-143).

5.2 Kommunikasjon og omdømme

Omdømme er i endring hele tiden og påvirkes av faktorer som også er utenfor virksomhetens kontroll (Apeland, 2010, s.38). Mye av det som ligger bak et godt omdømme handler om å innfri forventninger. Når det er snakk om omdømme og tillitt kan det anses å være knyttet opp til kvaliteten i velfersytingen (Kalstad, 2023). Kvalitet innenfor velfersyting kan nemlig handle om forholdet mellom hva som faktisk ytes og hva som kreves eller forventes, eller evnen til å tilfredsstille krav og forventinger (Kalstad, 2023). Dersom barnevernet ikke innfrir de forventningene samfunnet har til de og deres mandat, kan det fort gå utover omdømmet. Tillit og omdømme henger nært sammen, og barnevernet er dermed avhengig av et godt omdømme for å få tillitten som trengs i samfunnet for at de kan bidra til å melde fra ved bekymring.

Når det kommer til media, kan medieomtale få store konsekvenser for omdømme. Media formidler både gode og dårlige historier, og formidler også til de i samfunnet som i utgangspunktet ikke er interessert. Media kan virke som et slags forstørrelsesglass hvor de gode sakene blir bedre, mens det dårligere fremstår verre. Mange danner et inntrykk basert på det vi hører fra andre og media, spesielt når det er ting man ikke selv har erfaring med. Alt virksomheten gjør og kommuniserer vil være faktorer som påvirker omdømme, dersom det spriker i flere retninger kan det skape tvil og omdømme. Barnevernets dobbeltrolle som kontrollør og hjelper blir en utfordring her. Dermed blir å fremstå troverdig i media en av de aller viktigste forutsetningene for å bevare et godt omdømme (Apeland, 2010, 38-39 og 160).

5.3 Mediedramaturgi

Dersom media skal skrive en historie som anses som god er det sentralt med elementer som omhandler mennesker, konflikt, følelser, dramatikk eller kampen mellom det gode og onde (Ekanger, 2006, s.36). Dette gjenspeiles i at den klassiske nyheten gjerne er en uventet og dramatisk hendelse. Følelser og konflikt er videre blant de mest brukte mediedramaturiske virkemidlene for å skape debatt og engasjement (Ekanger, 2006, s.31). Det handler i hovedsak om å bruke fortellerteknikker for å formidle historier på en måte som vil tiltrekke seg publikum og holde deres oppmerksomhet. Videre kan mediedramaturgi brukes for å skape en følelsesmessig reaksjon hos publikum. Barnevernssaker passer godt inn i en mediedramaturisk form hvor en god eller ond side ofte kan tre fram (Figenschow, 2006, s.54). Pressens valg av kilder kan ha avgjørende innflytelse på hvilke institusjoner, grupper og personer i samfunnet som er i eller ute av fokus. Når det kommer til barnevernssakene i media er ofte budskapene fremstilt som ensidig uten motforestillinger, noe som kan øke sjansen for påvirkning hos mottakeren (Schwebs & Østbye, 2017, s.217).

En klassisk journalistisk vinkling er å fremheve enkeltindividers opplevelser og følelser knyttet til en tematikk eller en hendelse (Larsen et al., 2022). Det kan kritiseres ved at vanlige menneskers problemer eller lidelser brettes ut for å forenkle kompliserte spørsmål, tilstrekkes seg et publikum og la et følelsesstyrt svart-hvitt bilde prege saken. Et menneskelig ansikt, personlige eksempler og følelser kan være et viktig fortellergrep i journalistikken (Larsen et al., 2022). Ved å benytte seg av disse fortellergrepene kan leseren sitte igjen med en følelse av en større nærhet til menneskene i artiklene. De personlige fortellingene er vanskelig å stille spørsmålstegn ved eller argumentere mot ettersom de er basert på en erfaringsbasert legitimitet. Derfor er det ofte myndighetene eller systemet som blir møtt med kritikken. Denne typen mediedramaturgi gir gjerne enkle årsakssammenhenger basert på individuell skyld og ansvar, samt legger premisser for hvordan historiene gjenfortelles (Larsen et al., 2022, Ekanger, 2006, s.31).

Mediedramaturgi i helse- og sosialdekningen har ofte det gode og onde som nevnt tidligere. Nyere studier viser nettopp hvordan man aktivt utnytter mediens dramaturgi for å få medieoppmerksomhet og gjennomslag for sine interesser. Offerrollen kan ofte fylles av enkeltindivider som ikke har blitt behandlet slik de har krav på og bruker media aktivt til å belyse konflikter med de ansvarlige, profesjonelle kildene. Mediene tar i mange tilfeller «offerets» side og fremstiller gjerne barnevernet som «den onde» i historien (Larsen et al., 2022 & Figschow, 2006, s.54). De vanlige menneskenes legitimitet står ofte sterkest i barnevernssakene, spesielt når den forsterkes ved at problemstillingene ofte presenteres som en konflikt mellom «det kalde, ubarmhjertige systemet» og «det lille mennesket» ifølge Larsen et.al. Representanter for myndighetene blir i all hovedsak møtt med konfrontasjon og kritikk i en type ansvarlighetsintervju, mens den andre parten blir invitert for å dele egne personlige erfaringer som innebærer personlige vitnesbyrd og følelser (Larsen et al., 2022).

Personlige og følelsesladde beretninger om menneskets kamp mot systemet skaper oppmerksomhet, engasjement og gjennomslag i medielandskapet (Larsen et al., 2022, Schwebs & Østbye, 2017). Foreldrene slipper i mange tilfeller journalistene tett på og journalistene formidler deres utfordringer og erfaringer på en dekkende måte ifølge Larsen et. al. Representanter fra barneverntjenesten kan derimot oppleve at mediens vinkling og dramaturgi, kombinert med taushetsplikten gir de et svært begrenset handlingsrom noe som bidrar til at dekningen av sakene blir ensidig. Dette kan bunne i at barnevernet blir tildelt rollen som «ond» med begrensede muligheter til å si sin side av saken, mens foreldrene får sette premissene i dekningen og blir tildelt rollen som «offer» (Larsen et al., 2022, Sjøvaag, 2020, s.19). Når de sårbare kildene, altså foreldrene i disse sakene får definisjonsmakt og sympati kan det etablere kildehierarkier og stereotypier. Det vil forsterke den som forvalter systemet som kalde representanter for et følelsesløst system. Foreldrene har ingen begrensinger og velger selv hvor de vil sette grensen for hva som deles. Mes på den andre siden har barnevernet en rekke juridiske og etiske hensyn som gjør at de kun kan komme med generelle, vage utsagn om de velger å uttale seg. Dette handler om taushetsplikt og personvern fra barnevernets side men kan oppleves og tolkes som lukkethet for leseren (Larsen et al., 2022).

På den ene siden kan mediedramaturgi bidra til å øke publikums engasjement og interesse, og bidra til å øke bevisstheten om viktige samfunnsproblemer. Men på den andre siden kan mediedramaturgi oppleves som et virkemiddel som presenterer en vinklet versjon av en historie eller virkeligheten. Noe som kan gjøre at man mister nyanseringen som skal til for å gjenspeile virkeligheten. Det er derfor viktig å være bevisst på hvordan mediene bruker dramaturgi slik man har muligheten til å være kritisk til det som presenteres.

5.4 Stereotyper

Ved å tekke inn sosiale begreper i kombinasjon med innholdsanalyse kan man få et større bilde av hvordan tekstene kan mottas med bakgrunn i de begrepene man tar utgangspunkt i (Skovholt og Veum, 2022, s.38). På den måten kan jeg som forsker både beskrive hvordan tekstene er bygd opp, gi mulige forklaringer på hvilke ideologiske tankemodeller tekstene kan ha grunnlag i og videre hvilke mulige samfunnskonsekvenser tekstenes virkelighetsframstillinger kan få (Skovholt og Veum, 2022, s.38). Effektene av mediastereotyping på individer og samfunn har vært et tema medieforskere har vært opptatt av i flere tiår (Oliver et al., 2020, s.243). Media stereotypieforskere har gjennomført en rekke innholdsanalyser for å gi bevis på at media regelmessige bekrefter stereotyper, samt å påvirke både politisk og sosial interaksjon ifølge Oliver et al. (2020, s.243).

Stereotyper er en generalisert forestilling om hvordan en bestemt gruppe er, for eksempel en yrkesgruppe (Svartdal, 2019). Det kan være en måte å kategorisere en gruppe folk med like fellestrekk for å forenkle beskrivelsene av denne gruppen folk. Videre kan det sies å være nokså uforanderlige oppfatninger og meninger som ofte er fordomsfulle og sterkt forenklete oppfatninger (Kvelling 2012, s.29). Stereotypene kan være både positive og negative, men i all hovedsak er de fleste negative (Kvelling, 2012, s.30). Begrepet er nært beslektet med fordom som kan anses å være meninger, oppfatninger eller innstillinger som ikke bygger på fakta men er følelsespregede innstillinger. I motsetning til stereotyper er fordommer bare negative, og mange av de kan være lite bevisste. Videre kan stereotyper være med på å putte visse mennesker i bås, det er kanskje noe sant i fellestrekkene – men

det er ofte bare de som er i fokus når man bruker stereotypier (Dahl, 2018). På den måten glemmer man store deler av mennesket eller yrkesgruppen. Noen ganger bruker vi disse stereotypiene uten å tenke oss om, men de kan i mange tilfeller også brukes bevisst (Dahl, 2018).

Utviklingen av både stereotypier og fordommer starter allerede i barnehagen, og er derfor noe man har med seg gjennom hele livet (Kvello, 2012, s.30). Mange mennesker bruker stereotypier for å danne seg fordommer. I denne prosessen reduserer man personer eller grupper ved å frarøve de særpreg ved å blåse opp en liten del av dem (feilaktig eller rett), og derved tildekker eller forneker andre aksepter ved personen som ikke passer inn i stereotypien eller fordommen. Spesielt grupper eller personer man ikke liker blir tillagt mange negative trekk, noe som kan være startfasen på utviklingen av fordommer og stereotypier (Kvello, 2012, s.30).

Det er interessant å trekke inn stereotypier fordi basert på tidligere forskning og rapporter (se tidligere forskning) er omtalen av barnevern i media i hovedsak negativt vinklet. Allerede på 80 tallet viste Franklin og Parton at stereotypi begrepet var gjeldene når det kommer til barnevern og media, og siden den tid har det blitt vist at det kan være like gjeldene den dag idag. Jeg er interessert å se om stereotypier gjelder også i dette spesielle tekstutvalget. I artiklene som omfavner barnevernssakene til behandling i EMD er det interessant å se om det eksisterer stereotypier i like stor grad eller mindre grad enn hva tidligere forskning har vist til generelt på barnevernsfeltet. Barnevernssakene er tatt til behandling i EMD av en grunn – altså at det er noe man må se nærmere på når det kommer til avgjørelsene som er tatt av det norske barnevernet og barneverns- og helsenemnda. Noe som følgelig kan medføre en større risiko for negativ omtale og stereotypier, ettersom sakene som omtales skal vurderes for mulige menneskerettighetsbrudd.

6. Gjennomføring og metode

I dette kapitlet redegjør jeg for framgangsmåte, drøfter og begrunner de metodologiske valgene jeg har tatt i kunnskapsproduksjonen. Selve begrepet metode peker på de fremgangsmåtene som følger av de overordnede valgene man tar som forsker (Skilbrei, 2019, s.13). Et viktig utviklingstrekk i metodebruken og samfunnet er hvordan sosialt liv og forskningen foregår på nye måter på bakgrunn av endringer i bruk av teknologi (Skilbrei, 2019, s.79). Ettersom media har blitt en betydelig samfunnsfaktor er det viktig å utvikle de samfunnsvitenskapelige metodene for å gjøre forskning på mediedekning (Østbye et al.2013, gjengitt av Skilbrei, 2019 s.166). Når store deler av mennesker lever sitt sosiale liv gjennom sosiale medier er det viktig at samfunnsforskere er til stede der for å skape kunnskap om moderne menneskeliv (Skilbrei, 2019, s.79).

6.1 Eget vitenskapelig ståsted

Hvilket vitenskapelig ståsted en har som forsker har betydning for forståelsen av materialet i studien. Hvordan vi forholder oss til verden og hva vi foretar oss er ofte en blanding mellom erfaringer og teori avhengig av hvilken kontekst vi befinner oss i. Mitt vitenskapsteoretiske ståsted kan knyttes til sosialkonstruktivismen til en viss grad. I et sosialkonstruksjonistisk perspektiv undersøker vi de sosiale prosessene som ligger til grunn for at et fenomen forstås på den måten det gjør (Solvang, 2020, s.248). Det innebærer at det legges avgjørende vekt på språklig sosial interaksjon som betingelse for kunnskap, og videre at kunnskap og mening opprettholdes i og gjennom sosiale og kulturelle prosesser (Thomassen, 2010, s.180). Vi er ikke ute etter årsak, men etter forståelsesrammen som skapende kraft og de forståelsene vi som mennesker skaper får en sterk kraft (Solvang, 2020, s.249). Forståelsene blir behandlet som en tatt for gitt virkelighet, men det ligger en frigjørende kraft som gjør av vi kan rekonstruere vår virkelighet (Solvang, 2020, s.249).

I min oppgave benytter jeg meg av metoder som har inspirasjon og elementer fra sosialkonstruksjonismen, og er hermeneutisk inspirert. Analysemetoden i denne studien er inspirert av språk, at alt er konstruert og at det ikke finnes en sannhet utenfor språket (Thomassen, 2020, s.180-182). Mitt vitenskapelige ståsted innebærer videre en forståelse om at sannhet konstrueres, og at vi i stor grad ikke har tilgang på hele sannheten. Noe som vil si at jeg stiller meg kritisk til tatt-for-gitt kunnskap.

I samfunnet vi lever i er det fullt av kategorier og stereotypier. I noen sammenhenger vil det være nødvendig med «sannheter», kategorier og stereotypier for å forenkle forståelsen av verden og samfunnet vi lever i. Likevel holder jeg fast ved at man må være kritisk til disse og huske på at man ofte ikke har tilgang på den fulle og hele sannheten. Ian Hacking legger vekt på at poenget i konstruktivistiske fremstillinger er selve interaksjonen mellom noe «konstruert» og noe «virkelig» (Thomassen, 2010, s.181). Når vi sier at barnevernets omdømme er sosial konstruert betyr det at ideen om omdømmet oppsto på et gitt tidspunkt og utviklet seg videre basert på å danne seg en forestilling om jobben barnevernet gjennomfører. Som sosialkonstruksjonister kan man forstå alt omkring oss som en sosial konstruksjon, og dermed at barnevernet også er en sosial konstruksjon og en «sannhet». Stereotypier er konstruksjoner og det er derfor et interessant begrep å trekke inn når man er inspirert av sosialkonstruksjonismen.

Videre er jeg hermeneutisk inspirert som innebærer å se etter mening knyttet til det særegent menneskelige slik det ytrer seg i tekster, sosiale relasjoner, institusjoner, handlinger og kulturuttrykk (Thomassen, 2020, s.162). Det fremste tegnet for hermeneutikken er å klargjøre hva det innebærer å forstå og fortolke mening, samt utforske hva det vil si, hva det krever og hva det innebærer å forstå og fortolke materiale knyttet til menneskelige tekster og ytringer (Thomassen, 2020, s.162-163). Videre er hermeneutikkens utgangspunkt i følge Gadamer at vår forforståelse alltid er bestemt av oppfatninger og førforståelser som er overlevert fra den historiske tradisjonen vi står i (Thomassen, 2020, s.169). Dette vil være et interessant utgangspunkt å ta med seg når jeg skal se videre på om det eksisterer stereotypier i tekstene, samt hvilke mulige samfunnsmessige konsekvenser tolkningen av tekstene kan få.

6.2 Datamaterialet

Utvalget består av 40 avisartikler hentet fra VG, Dagbladet og Aftenposten fra tidsperioden 06.05.19 til 13.12.21. I dette utvalget har jeg 20 artikler fra Dagbladet, 13 artikler fra Aftenposten og 7 artikler fra VG som til sammen utgjør 74 A4 sider med tekst. I perioden 2019 er det til sammen 16 artikler, mens det i 2020 er 14 artikler og i 2021 er 10 artikler. Det er bemerkelsesverdig at det ikke finnes noen artikler fra VG i 2021, det ble derimot funnet nyhetsmeldinger om barnevernssaker til behandling i EMD – men de er såpass korte at de ble utelatt fra datamaterialet. Tekstutvalget inkluderer både større og mindre artikler, deriblant 1 kronikk og 2 debattinnlegg. Det vil si at alle bidrag som i hovedsak handler om barnevernssaker til behandling i EMD i denne perioden er inkludert i materialet.

En del av materialet, nærmere sagt 8 artikler er saker hvor du må ha abonnement for å lese hele saken – dermed er det kun 1-2 avsnitt som er mulig å lese dersom man ikke kjøper seg et abonnement. Jeg har valgt å analysere artiklene i sin helhet med tilgang gjennom A-tekst. Begrunnelsen er at jeg vil ha med artikkelen i sin helhet og videre ønsker å oppnå et resultat som baserer seg på teksten i sin helhet og ikke bruddstykker av artikkelen. Likevel har jeg bemerket meg at de første avsnittet som er åpent oppleves mindre nyansert og representativt for fakta i saken i motsetning til når man har tilgang på hele artikkelen.

Bakgrunnen for at utvalget er hentet fra VG, Dagbladet og Aftenposten er at de er Norges tre største aviser når det kommer til lesertall (Medie Norge). De er også de største riksdekkende avisene i landet og har av den grunn stor påvirkningskraft i mediebildet. Ettersom man kan anta at avisene si dekning av temaet spiller inn på holdninger og oppfatninger hos publikum vil det derfor være av interesse å se på hvordan de omtaler barnevernssakene til behandling hos EMD. Videre vil et valg av de største avisene i Norge gjør at jeg kan innhente et materiale som mest sannsynlig omfavner mye av det som blir skrevet om på temaet. En annen faktor er at disse avisene er blitt brukt i tidligere studier når det kommer til temaet, noe som vil gjøre det enklere å trekke enkle paralleller mellom analysene. Det kan også være interessant å kunne peke på tendenser til utvikling i forhold til mediedebatten om barnevern dersom man ser på tidligere studier.

6.3 Datainnsamling

Innsamling av data er i hovedsak gjort ved å søke på avisenes egne nettsted. Nettavisenes egne søkeverktøy gjør det mulig å søke på *barnevern* og *barnevern EMD*, og vil omfavne alle artikler som er skrevet innenfor temaene. Det er også mulig å klikke seg inn på de ulike kategoriene å bla seg gjennom datamaterialet i det gitte temaet. Ettersom jeg da kunne innhente alle artikler som er skrevet av den spesifikke nettavisen ser jeg på det som et nøyaktig og dekkende verktøy for mitt formål. Jeg har likevel dobbeltsjekket datautvalget ved å bruke A-tekst for å se at det er de samme artiklene som kommer opp – og det var det. I A-tekst har jeg benyttet søkeordet *barnevern AND EMD* og avgrenset til 2019-2021 slik jeg også har gjort på nettsidenes søkemotorer. Gjennom A-tekst fikk jeg også muligheten til å lese de sakene som krevde abonnement på nettavisenes egne sider.

For å fange opp det som ble skrevet om barnevernssakene i EMD brukte jeg flere relevante søkeord: *barnevern*, *barnevernssaker*, *EMD barnevern*, *barnevernssaker EMD*, *Den Europeiske menneskerettsdomstol barnevern*. Det som ga meg mest treff var *EMD barnevern*. De andre søkeordene ga mer generelle saker om barnevern som ikke nødvendigvis omhandlet EMD. Dermed ble *EMD barnevern* sentralt for å fange opp saker som overlappa begge temaene slik jeg ønsker. For å ikke gå glipp av relevante artikler inkluderte jeg først alle tekster som ga treff på søkeordet, da bestod materialet mitt av 57 tekster. Flere av disse ble utelukket da jeg vurderte innholdet til å ikke omfatte det som var relevant for oppgaven. Bakgrunnen for denne vurderingen var at de handlet om generelle saker oppe til behandling i EMD, som ikke var barnevern, eller var barnevernsartikler som ikke omhandlet saker til behandling hos EMD. Etter gjennomgangen ble dermed materialet avgrenset til å favne 40 bidrag. Slik så fordelingen ut av datamaterialet før og etter endelig sortering:

Tabell 1 Fordeling av datamaterialet

<i>Avis</i>	<i>Antall treff ved første sortering</i>	<i>Antall treff ved endelige sortering</i>
Verdens gang	10	7
Aftenposten	17	13
Dagbladet	28	20
Sum	57	40

6.4 Kategorier og verdier

For å best mulig kunne fange opp det som er relevant for å svare på problemstillingen valgte jeg ut variabler med tilhørende verdier. Jeg har sett på tidligere studier på temaet og hentet inspirasjon fra Føleide (2011) og Obiazi (2021) i formgiving av kategoriene. Bakgrunnen for det er at det i større grad vil gi meg mulighet til å hente inspirasjon fra tidligere studier.

I analyseprosessen har jeg benyttet følgende variabler:

1. Avis: VG, Dagbladet og Aftenposten
2. Vinkling: Positiv, negativ og nøytral
3. Hovedstemme
4. Ytring fra barnevernet i artikkelen: Ja og nei
5. Tema: saklig fremstilling, navngitte og personlige historier, opprøp av fakta
6. Problem/løsningsorientering: systemorientert, individorientert, politisk, kompetanse

6.5 Innholdsanalyse

Jeg har valgt å bruke kvalitativ metode i form av innholdsanalyse hvor formålet er å kartlegge innholdet i tekster (her avisartikler). Det innebærer å fortolke hva teksten betyr og hvordan mening skapes gjennom de virkemidler teksten benytter seg av (Østbye et al., 2013, gjengitt av Thagaard, 2018, s.117). Innholdsanalyse fokuserer videre på ulike elementer i en tekst, hvordan de virker og hva de kan bety (Grønmo, 2020). Det gjøres ved å sette søkelys på temaer, språk og hvem som uttaler seg i teksten. Ved å benytte denne metoden vil jeg analysere og tolke tekster ved å se på innhold, oppbygging og virkemidler i et forsøk på å finne ut meningen med teksten og få bedre forståelse av innholdet. Dette kan bidra til å finne ut hva avisartiklene ønsker å fortelle (Grønmo, 2020).

Formålet er å beskrive og tolke hvordan de ulike språklige fenomenene i en tekst fungerer sammen som helhet og i kommunikasjon med leser (Veum & Skovholt, 2022, s.158). Det vi ønsker å finne ut av er hvordan verbalspråklige og andre semiotiske valg fungerer - altså å vise hvordan språket skaper mening i den gitte tekst og kontekst ved å se på hvordan barnevernssakene til behandling i EMD blir forstått gjennom en gitt ramme. Ved å fokusere på dette kan det bidra til å forstå hvordan leseren forstår artiklene i tekstutvalget, og videre være til god hjelp å forstå hvordan eventuelle stereotypier skapes og/eller opprettholdes når det gjelder barnevernssakene.

Tekster kan på mange vis påvirke, overtale og overtynne oss uten å nødvendigvis være eksplisitt argumenterende (Veum & Skovholt, 2022, s.12-15). På bakgrunn av dette kan tekster utøve makt i både positiv og negativ forstand. For å bli bevisste på hvordan vi kan bli påvirket av disse tekstene trenger vi kritisk tekstkompetanse for å se på hvordan saktekster fremstiller verden, relasjoner og identiteter, både språklig og visuelt (Veum & Skovholt, 2022, s.12). Ved å ha ei kritisk tilnærming til tekst kan man forstå hvordan språk og tekster konstruerer ulike virkelighetsbilder. Det vil handle i stor grad om å kunne identifisere hvilke fremstillingsmåter som er valgt og videre stille spørsmål ved ulike fremstillinger, ideer og verdier som står frem som naturlige i en tekst (Veum & Skovholt, 2022, s.14). I kritisk innholdsanalyse må man spørre hvem som er skaperen av teksten, hvilken sjanger teksten er

skrevet i, hvem den er rettet mot, hvilke påstander teksten tar for gitt og til slutt hvilket bilde av virkeligheten som blir presentert i teksten (Veum & Skovholt, 2022, s.15).

Ved å gjennomføre innholdsanalyse kan vi forsøke å peke på hvilke konkrete språklige og tekstlige strategier som er brukt for å påvirke eller overtale adressaten, og videre hvordan disse strategiene konstruerer teksten som en representasjon av en ideologisk posisjon (Berge, 2003 gjengitt av Veum & Skovholt, 2022, s.15). På bakgrunn av en slik analyse kan man dermed lage seg en vurdering av makten teksten har, og hvilken troverdighet den har. Derfor kan innholdsanalysen bidra til å belyse hvordan makt og avmakt kommer frem i artiklene i tekstutvalget, både i henhold til hvilke kilder som uttaler seg, hvem som kommer til orde og hvilke samfunnsmessige konsekvenser som kan komme som følger av mediefremstillingene. Når man gjennomfører en innholdsanalyse er det viktig å ta hensyn til de overordnede samfunnsmessige forholdene som tekster har blitt til i. Både kulturkonteksten, altså det kulturelle og sosiale miljøet som en tekst har blitt skapt i, og den konkrete situasjonen som konteksten har blitt skapt i (Veum & Skovholt, 2022, s.23).

6.6 Analyseprosessen

Mitt hoved bidrag i kunnskapsproduksjonen er analyse og drøfting av empirien. Jeg har lest materialet med en semantisk lesing av materialet som vil at jeg har forsøkt å finne ut tekstenes ytre handling og tematikk; hva som fortelles i tekstene (Veum & Skovholt, 2022). Dette har jeg kombinert med en semiotisk lesing, altså hvordan tekstene forteller og skaper mening ved hjelp av språklige og visuelle ressurser (Veum & Skovholt, 2022). Dette har bidratt til at jeg har forsøkt å både finne ut hva som fortelles i tekstene, og hvordan de kan tolkes. Det er sentralt for oppgaven å undersøke hvordan innholdet i artiklene kan tolkes for å få et større perspektiv av hvordan barnevernssakene som er til behandling hos EMD fremstilles av media, og videre hvordan de mottas av befolkningen. Siden jeg ikke har hatt tilgang på journalistene eller kildene som personer er det ikke mulig for meg å kommentere noe om deres intensjoner.

Jeg klargjorde materialet for analyse ved å skrive de ut til papirformat og begynte med første gjennomlesning. Ved å markere og skrive tankenotater oppdaget jeg nye sider ved tekstene ved nesten hver gjennomlesning. Dermed ble hovedfokuset å få oversikt over materialet ved å se etter generelle tendenser og mønstre. På bakgrunn av dette valget beveget analysearbeidet seg mot mer tematisk og analytiske kategorier. Jeg utarbeidet en matrise der jeg analyserte artiklene ut ifra hovedstemmer, vinkling og mulige stereotyper. Samtidig noterte jeg tanker og spørsmål ved siden av.

Analyseprosessen har vært en dynamisk prosess med veksling mellom empiri, teori og refleksjon. For å besvare problemstillingen har jeg strukturert og avgrenset analysen ved hjelp av følgende analytiske spørsmål:

- Hvilke vinklinger til barnevern uttrykkes i tekstene?
- Hvem kommer til orde, og hvem kommer ikke til orde?
- Kan man se stereotyper om barnevern i tekstene?
- Hvilke samfunnsmessige konsekvenser kan tekstenes barnevernfremstillinger ha?
- Problemforståelse og løsningsforslag

6.7 Etiske vurderinger

Under gjennomføring og formidling av studien er et av de viktigste momentene å være bevisst på egne holdninger, verdier og tanker. Det er viktig å være bevisst slik at det ikke påvirker prosjektets fremgangsmåte, metode, resultat eller konklusjoner. Ettersom jeg har benyttet meg av innholdsanalyse har jeg ikke foretatt noen etiske vurderinger i forhold til anonymisering av personopplysninger og lignende. Det datamaterialet jeg har benyttet er allerede publisert og offentlig, og dermed er det ikke nødvendig å ta noen personvern hensyn fra min side.

Reliabilitet og validitet

Når vi skal være kritiske til studiens pålitelighet er det sentralt å trekke inn begrepet reliabilitet. Det dreier seg om forskningen er utført på en pålitelig, troverdig og tillitvekkende måte (Thagaard, 2018, s.187). Dersom en annen forsker anvender de samme metodene, vil man da komme frem til de samme resultatene?

For å styrke min reliabilitet har jeg gjort forskningsprosessen transparent, slik det er tydelig hvordan jeg har gjennomført studien og hvilke valg jeg har tatt på veien (Thagaard, 2018, s.188). Hvis vi beveger oss videre til resultatene av forskningen og hvordan vi tolker data er det validiteten som er vurdering av grunnlaget for tolkninger (Thagaard, 2018, s.189). Ved å være transparent om det teoretiske ståstedet som representerer grunnlaget for våre tolkninger kan validiteten strykes. På den måten kan jeg vise hvordan analysen gir grunnlag for tolkningene og konklusjonen jeg har kommet frem til. Det som er sentralt er om de tolkningene vi har kommet frem til er gyldige i forhold til den virkeligheten vi har studert.

Hvis vi ser på problemstillingen jeg har valgt «*Hvordan fremstiller Norges tre største aviser de norske barnevernssakene som er til behandling hos Den europeiske menneskerettsdomstol?*» kan man si at den empiriske analysen måler det den skal, da jeg har gått gjennom de tre største avisene og funnet de artiklene som omhandler barnevernssaker til behandling hos EMD. Deretter har jeg analysert alle artiklene for å kunne svare på mine forskningsspørsmål, noe som resulterte i et svar på problemstillingen. Likevel er det jeg som har tatt noen personlige valg som farger problemstillingen og forskningsspørsmålene. Det er vanskelig å komme helt bort fra det subjektive elementet i forskning, også i denne studien. Til tross for dette kan min subjektivitet og forforståelse bidra til en analyse og tolkning basert på kunnskap som en annen person med annen bakgrunn ikke kunne gjort på samme måte.

Tekstutvalget

Det empiriske grunnlaget for analysen er artikler som omhandler barnevernssaker til behandling hos EMD fra VG, Dagbladet og Aftenposten. Artikkene er publisert i tidsperioden 2019-2021 på avisenes egne plattformer. Det endelige analyse materialet omfatter 40 artikler bestående av tekst, bilder og videoklipp. Hovedfokuset er derimot lagt på tekst, men bilder og videoklipp vil kommenteres kort. Grunnen til at jeg valgte akkurat disse tekstene er at det er de som handler om barnevernssakene sett i lys av behandlingen i EMD.

Utfordringer ved utvalget

I det neste kapitlet vil jeg gjennomføre en analyse med bakgrunn i metoder jeg har nevnt i dette kapitlet. Når det kommer til resultatene som blir presentert i analysen er det viktig å påpeke svakhetene som kan finne sted ved materiale og metode. Materiale vil være noe avgrenset i forhold til at det ikke omfatter et veldig stort antall artikler. Videre vil det også være avgrenset fordi det ikke er benyttet lokalaviser, men derimot kun tre store riksdekkende aviser. Likevel har jeg sett det som relevant ettersom avisene er riksdekkende og i den sammenheng trolig vil dekke det meste av nyhetsaker likevel. Det avgrensede utvalget vil gjøre det vanskelig å generalisere, mye på grunn av at lokale aviser ikke er representert. Det er også viktig å bemerke seg at innholdet i avisene kan variere på bakgrunn av svingninger i nyhetsbildet, og det kan dermed være tilfeldige årsaker som avgjør hvordan funnene ser ut.

Ved å bruke tre ulike årstall kan være med på å redusere denne utfordringen, men likevel er årstallene i samme tidsintervall og kan dermed inneholde mye av det samme nyhetsbildet. Målet med oppgaven vil ikke være å fastsette store sannheter, eller trekke bestemte konklusjoner til å gjelde hele mediedebatten om barnevern. Men heller å spore visse tendenser til hvordan barnevernssakene som er til behandling i EMD blir fremstilt i Norges tre største aviser.

7.Funn

I denne delen av studien skal jeg presentere funn som kommer frem i tekstutvalget ved bruk av innholdsanalyse. Det tas utgangspunkt i forskningsspørsmålene når funnene presenteres, og de mest sentrale funnene vil bli presentert. Analysefokus er på vinkling, hovedstemmer i tekstene og stereotyper. Det er viktig å påpeke at en tekst tolkes ut fra hvem som leser teksten og at funnene i denne studien kunne sett annerledes ut hvis det hadde vært en annen person som foretok studien. Likevel har jeg forsøkt så langt det lar seg gjøre å sikre materialet slik at det skal bli et resultat som er gyldig.

7.1. Hvilke vinklinger til barnevern blir fremstilt i media gjennom dommene fra EMD?

Jeg har undersøkt om artiklene uttrykker en positiv, negativ eller nøytral vinkling til barnevernet. Jeg anser positiv vinkling som artikler med formidling hvor barnevernsarbeid har bidratt til å løse sosiale problemer, bedret noens situasjon eller hevet kvaliteten på barnevernstiltak (Stang, 2007, s.45). Negativ vinking forstås som formidling av kritikk i den retning at barneverntjenesten har utført jobben sin på en dårlig måte, eller ikke gjort jobben sin i det hele tatt. Nøytral vinkling defineres som saksorienterte artikler med for eksempel faktaopplysninger som verken inneholder positiv omtale eller kritikk i negativ forstand. Vurderingene er preget av de tolkningsressursene jeg har lagt til grunn.

7.1.1 Positiv vinkling

På bakgrunn av at artiklene setter søkelys på barnevernssaker som er til behandling hos EMD forventet jeg at en del av artiklene ville uttrykke kritisk vinkling eller negativ holdning til barnevernet. Likevel antok jeg at jeg ville finne artikler eller utsagn i artikler som ville fokusere på politiske rammebetingelser og plassere ansvaret hos politikerne eller lovverket, og satte det utøvende barnevernet i en posisjon med begrensninger innenfor de rammene

de jobber ut ifra. Etter flere gjennomganger av alle artiklene fant jeg få utsagn som uttrykker en positiv vinkling, nærmere sagt fire kommentarer eller utsagn som passer inn under positiv holdningslading. Den første uttalelsen er som følger:

«Det er unfair å legge skylden på barnevernet og beslutningstakerne. De forsøker så godt de kan å gjøre det som er bestemt av våre politiske myndigheter».

Utsagnet kan ved første øyekast representere en positiv vinkling til barnevernet ved å påpeke de strenge og vanskelige rammene barnevernet jobber innenfor, og at de jobber så godt de kan ut ifra dette. Sitatet i seg selv er positivt ladet, men kritikken av barnevernet ligger implisitt i sitatets tekstkontekst ettersom det kan fremstå som en unnskyldning av arbeidet barnevernet gjør. Videre er nese utsagn jeg har kategorisert som positiv en kommentar om at stadig flere barn blir gjenforent med sine foreldre, og at samværene har blitt økt i forhold til tidligere praksis – noe som viser utvikling i positiv retning i henhold til det Norge dømmes på. I samme bane er den siste uttalelsen:

«Jeg registrerer at storkammeret i Strasbourg peker på at norske myndigheter allerede har iverksatt tiltak for å følge opp dommene. Det er positivt at EMD har merket seg arbeidet som skjer for å utvikle norsk barnevern»

Selv om uttalelsene ikke nødvendigvis direkte roser de barnevernsansatte eller det kommunale barnevernet kan det likevel fremstå som positiv vinkling og holdningslading. Jeg opplever at kommentarene og utsagnene er et forsøk på å sette norsk barnevern i en positiv situasjon og dermed tolker jeg de som positiv vinklet. Det presiseres at vurderingene preges av de tolkningsressursene jeg har lagt til grunn. Det er derimot ingen tegn til direkte ros eller positiv omtale om barnevernet i den forstand at det direkte siteres «barnevernet gjør en god jobb» eller utsagn i den gaten.

7.1.2 Kritisk vinkling

Nesten halvparten av det samla artikkelmaterialet omhandler kritisk vinkling mot barnevernet. 47.5 prosent av artiklene er negative, noe som utgjør 19 av 40 artikler. Det som gjør det tydelig at det er en kritisk vinkling i disse tekstene er fremstillingen av barnevernet og ordvalget i denne fremstillingen som fører til en negativ holdningsladning. Det handler eksempelvis om saker hvor de mener barnevernet ikke har gjennomført tilstrekkelig arbeid, begrunnelsene for avgjørelsene ikke er gode nok eller rett og slett negative erfaringer. I all hovedsak dreier det seg om kritikk mot systemet, og et system som svikter. Men det er likevel to unntak som handler direkte om de barnevernsansatte og deres kompetanse og utførelse av saksbehandling i feltet.

Selv om det gjennomgående er en kritisk vinkling til barnevernet i artiklene, er det lite søkelys på de barnevernsansatte eller deres kompetanse. Det er likevel i fire av artiklene nevnt kritikk som kan anses å handle om de barnevernsansatte og deres kompetanse. Blant annet: «*Flere sakkyndige har ment at barnevernets vurderinger i saken var feil*» og «*Det må jobbes mer med begrunnelser for avgjørelsene*».

Disse uttalelsene er svært generelle og vil trolig ikke påvirke leseren i like stor grad som de neste utsagnene, basert på ordbruk og blant annet at det ene utsagnet kommer fra daværende programsjef i SOS barnebyer noe som gir hun en mektig posisjon når hun uttaler seg om tilstanden i barnevernet.

«Det er avdekket kritikkverdige saksbehandling i store deler av den kommunale barneverntjenesten».

I dette sitatet fremholdes det at store deler av kommunens barnevern preges av kritikkverdige saksbehandling, noe som tar svært mye av barnevernets drift under en og samme kam. Begrepet kritikkverdig kan gi assosiasjoner til at det lesere indirekte ledes til å få et negativt bilde av barnevernet og deres arbeid. Det siste utsagnet er en variant av lignende omgang og kommer fra daværende programsjef Sissel Aarak i SOS barnebyer:

«Vi mener staten i mye større grad må inn i de vanskelige sakene, for å sikre at de blir behandlet av folk med tilstrekkelig kompetanse og mengdetrening». - Sissel Aarak

En av de underforståtte meningsmulighetene som kan leses ut fra dette er at kommunalt barnevern preges av for lite kompetanse og mengdetrening til å utføre jobben sin.

Utsagnene i disse fire tekstene gir både enkeltvis og samlet et inntrykk av et kommunalt barnevern som kjennetegnes av feil, mangler og for lite kompetanse. Det som går igjen når det kommer til kritikken av disse barnevernssakene er likevel for dårlige begrunnelser i henhold til de avgjørelsene og vedtakene som er fattet av barneverntjenesten. Det er også noen utsagn som uttrykker kritikk og negativ holdning til de sakkyndige som er brukt i saken, eller hvordan barnevernet benytter seg eller ikke benytter seg av de sakkyndige. Det kan diskuteres om dette kan anses som direkte kritikk mot barnevernstjenesten eller de barnevernsansatte, men ettersom det omhandler en del av arbeidet og vurderingene bak avgjørelsene som er til behandling hos EMD anser jeg det som relevant å bruke under negativ holdningslading mot barnevernet.

7.1.3 Nøytral vinkling

I materialet fant jeg nesten like mange nøytrale som negative vinklinger i artiklene. 40 prosent av artiklene var nøytralt lada, et tall som innebærer 16 artikler. Dermed utgjør de artiklene med kritisk vinkling kun 3 artikler mer. Disse tekstene bærer preg av en saklig fremstilling med hovedfokus på fakta, enten fakta i saken eller generelle fakta om behandlingen i EMD. Det er ikke noe fokus på hva som er rett eller galt, men rett og slett kun oppramsing av fakta i saken det gjelder. I de tilfeller hvor det kan være antydning til positive eller negative budskap er det derimot nyansert eller vist fra flere sider – og i disse tilfellene har jeg vurdert artikkelen som nøytral. Gjengangeren i disse tekstene er likevel en saklig gjenfortelling av fakta, uten å sette barnevernet i negativt lys. Innholdet omhandler i all hovedsak oppramsing av de ulike sakene som er til behandling, hvor mange saker som er ventet svar på den kommende tiden, hva Norge er dømt for i de sakene som har vært fellende og lignende.

7.2 Hvem kommer til orde i sakene?

De som benyttes som kilder i artiklene vil være med på å skape et bilde av media som når ut til offentligheten (Stang, 2007, s.67). Det er media som i all hovedsak velger vinkling og kilder, og det er dermed rimelig å betrakte media som selvstendige aktører i det offentlige ordskiftet. Media er også en arena hvor ulike meninger kommer til uttrykk og det er derfor interessant å se nærmere på hvem som kommer til orde, og ikke kommer til orde i tekstene.

Det er i all hovedsak journalistene selv som er kildene i de artiklene jeg har i mitt utvalg. Flere av artiklene omhandler enkeltsaker og har med kommentarer eller uttalelser fra familiens advokater. Det til sammen 14 artikler hvor det er navngitte personer som er avbildet, i flere av de er det også med kommentarer eller uttalelser fra disse. Det er også 7 artikler som har med uttalelser fra mor eller far som fremstår anonym i artiklene. Spesielt i dagbladet benytter de seg av de navngitte, avbildede familiene i så og si alle sine artikler i utvalget. I starten av artikkelen er det en video fra Strand-lobben saken som automatisk spilles av når man kommer inn på artikkelen. Videre er det i all hovedsak alltid nevnt en av de navngitte sakene i stort eller lite omfang i alle de utvalgte artiklene fra Dagbladet. Det er fem navngitte familier som går igjen i sakene, med Strand-Lobben i front. Det kan videre tenkes at effekten av de personlige historiene vil være at de treffer mer følelsesmessig hos leserne. Et eksempel på et utsagn fra en av de fem familiene er som følger:

«Det er faktisk menneskeliv som rammes» Ken Olsen, VG 2019.

Hvem er de profesjonelle som ytrer seg?

I artiklene finner vi uttalelser fra daværende barne- og familieminister Kjell Ingolf Ropstad og nåværende minister Kjersti Toppe. De har uttalt seg i flere saker, men på veldig generelt grunnlag og har i liten eller ingen grad uttalt seg noe om enkeltsaker. Det som er gjentakende tema når det kommer til uttalelsene fra barne- og familieministerne er at regjeringen vil gjøre barnevernet bedre, gi bedre rettssikkerhet og innføre prosesser som gjør det enklere for familiene og barnevernet å bli enig om løsninger. Daværende Bufdir direktør Mari Trommald har til tross for dette én uttalelse som går hardt ut mot barnevernet. Videre er regjeringsadvokaten et navn som går igjen i flere av sakene, han uttaler seg generelt om saker med adopsjon og samvær – videre om antall saker til behandling, antall frifinnelser og domfellelser.

Det er også noen uttalelser fra professorer på feltet, deriblant et par fra Elisabeth Gourding Stang. Hun uttaler seg blant annet om at dommene viser at Norge gir opp for fort når det kommer til å jobbe for kontakt og samvær med biologiske foreldre. Hun sier også at Norge er nødt til å se på omfanget av samvær etter omsorgsovertakelse dersom Norge skal forbedre seg på det de blir dømt på i EMD, nettopp fordi EMD legger større vekt på kontakt med biologiske foreldre enn Norge. Det er videre i artiklene gjentakende med kommentarer fra familienes advokater, de uttaler seg i all hovedsak relativt generelt om at avgjørelsene som blir tatt i EMD vil ha stor betydning for rettspraksis i Norge når det gjelder å jobbe aktivt for en gjenforening. Samt gir korte kommentarer på hvordan familiene har det i forhold til utslaget på dommene.

En interessant hovedstemme i en av artiklene er Strasbourg-dommer Arnfinn Bårdsen. Han forteller at norske barnevernssaker i EMD ikke er noe nytt og at det går 25 år tilbake i tid. Videre mener han at klagestrømmen kan forklares med oppmerksomheten EMD dommene har fått iblant annet media. Han sier likevel at selv om tallene på barnevernssaker tatt til behandling er «utvilsomt historisk høyt» er det likevel ikke noe som er veldig synlig i Strasbourg, for alt er som kjent relativt – og EMD mottar 35000 klager i året.

Hvem kommer ikke til orde?

Dersom man skal se nærmere på hvem som ikke kommer til orde i tekstene er det helt tydelig at barneverntjenesten og de barnevernsansatte ikke kommer til orde. Det er ikke presisert i noen av artiklene om de har fått muligheten til å ytre seg og dermed valgt å være tause. Noe som kunne vært tydeliggjort ved å skrive at barneverntjenesten har valgt å ikke gi en kommentar. Ved at barnevernet ikke er en del av artiklene kan det muligens bidra til at det som skrives om barnevernssakene ikke blir en nyansert fremstilling, ettersom at ikke alle parter som er involvert får komme til orde. Dette kan også trolig gjelde en større nyansering som kunne tilfalt artiklene ved uttalelser fra barneverns- og helsenemnda, og hvordan de arbeider ut ifra sine avgjørelser der. De har ikke ytret seg i noen av artiklene om hvordan eller hvorfor de gjør avgjørelsene sine slik de er fattet i saken i forkant av behandlingen i EMD. Det er videre lite informasjon om arbeidet til barneverns- og helsenemnda, og hvordan de fungerer som en rettslig instans for barnevernet i de vedtakene som er fattet.

7.3 Kommer det frem stereotypier om barnevern i tekstene?

Vi tar det meste som blir sagt for god fisk, fordi det stemmer omtrentlig med den alminnelige mening om det utsagnet handler om (Neumann, 2021, s.13). Dersom man ser på et tilstrekkelig stort antall utsagn om et fenomen kan man finne den alminnelige meningen om fenomenet (Neumann, 2021, s.13). Ved å trekke sammenhenger over til hva man tenker om fenomenet barnevern kan de aller fleste tro på det som blir sagt, spesielt det som blir gjentatt og stemmer overens med andre utsagn. Spesielt for de i samfunnet som ikke har en oppfatning om barnevern fra før. I overført betydning kan det bety at dersom media skriver mye om barnevernet ved en negativ holdning, og media er det som mest utbredt gir informasjon om barnevernet kan befolkningen ta det som god fisk og inkorporere den negative holdningen til å være det som stemmer. Mangel på informasjon kan være en av faktorene til at stereotypier og fordommer sprer seg i samfunnet. Det er lange tradisjoner avdekket gjennom tidligere forskning (se kapittel 4) at stereotypier om barnevern eksisterer i media, det gjelder også i dette spesielle utvalget av artikler. I tekstutvalget finner man

stereotypien om det inkompetente overgripende barnevernet og om det lukkede barnevernet.

7.3.1 Stereotypien om det inkompetente overgripende barnevernet

Norge som land er ofte et land som anses å ivareta rettigheter og som følger internasjonale lover og konvensjoner. Men fremstillingen av barnevernssakene og informasjonen man får når man leser om dommene fra EMD er med på å endre bilde av Norge og norsk praksis, og bekrefte fordømmen om det inkompetente og overgripende barnevernet.

At Norge bryter menneskerettigheter og at en internasjonal domstol dømmer Norge for arbeidet som blir gjort i det norske barnevernet kan være med på å styrke den negative omtalen om barnevernet, men også holdningen til barnevernet. Ved at en internasjonal domstol dømmer Norges barnevernspraksis kan alvorlighetsgraden på det inkompetente og overgripende barnevernet styrkes. Ordvalget i de fleste av artiklene er sterke og appellerer til følelser hos leserne. Spesielt når det benyttes overskriftet som: «*en sår dom*», «*stormen mot norsk barnevern fortsetter*», «*barnevern gjør Norge til EMD-versting*», «*kan ikke ha det sånn*», «*psykologer slår barnevernsalarm*». Disse utsagnene kan være med på å skape en opplevelse av at Norge utøver praksis som ikke samsvarer med hvordan det burde være, eller hvordan tilsvarende land utøver praksis.

Stereotypien om det inkompetente overgripende barnevernet kan oppleves å være satt på spissen i dommene om EMD. Spesielt i de artiklene hvor det er navngitte familier som forteller følelsesladde historier som innebærer at de ikke får se barna sine så mye de ønsker, eller opplever at de har mottatt feil behandling av barnevernet. Ettersom utvalget i all hovedsak består av dommer som er tatt til behandling på bakgrunn av samværsspørsmål og dermed krenkelse av retten til familieliv kan stereotypien om det inkompetente overgripende barnevernet bekreftes ved at man sitter igjen med et inntrykk om at foreldrene ikke får se barna sine når de ønsker. Eksempelvis:

«Norge dømt i menneskerettighetsdomstolen etter at Ken og Vibeke ble fratatt datteren i tre år» VG, 2019.

Overskriften vil være med på å bekrefte stereotypien om det overgripende barnevernet, mens fakta i saken er at Norge er dømt på for lite samvær, men ikke på selve omsorgsovertakelsen.

7.3.2 Stereotypien om det lukkede barnevernet

Barnevernet blir ofte kritisert for å være lukket og tause i forhold til media (Figenschow et al., 2006, s.189-195). I flere av artiklene handler det om enkeltsaker med både navngitte og avbildede personer som representerer foreldrene i saken, spesielt går Strand-Lobben saken igjen i tillegg til fire andre familier. Flere av artiklene utgir informasjon om hvilken kommune sakene tilhører, men uten kommentar fra de kommunale barneverntjenestene. Det er ikke i noen av tekstene gitt informasjon om barneverntjenestene har fått muligheten til å uttale seg eller ikke. På den måten kan de mer eller mindre leses som en implisitt kritikk av barnevernets taushet i møte med media dersom vi tenker oss at det tas for gitt at barnevernet er lukket og tause. Siden manglende ytringsmuligheter ikke blir nevnt i artiklene, og heller ikke om de har fått muligheten til å ytre seg fremstår barneverntjenestene på en måte som uvillige til å uttale seg om egne feil – spesielt i de sakene hvor de er dømt av EMD. Dersom man drar den videre kan dette gi næring til forestillingen om at barneverntjenesten bruker makten sin mistenkelig, samt vegrer seg for innsyn og åpenhet. I tekstutvalget på 40 artikler er det ikke en eneste uttalelse fra barneverntjenesten, noe som kan være med på å bekrefte og styrke stereotypien om det lukkede barnevernet.

8. Diskusjon

I dette kapitlet vil de mest sentrale funnene bli drøftet opp mot teori og begreper som ble presentert tidligere i oppgaven. Hovedfokuset vil være å diskutere problemstillingen ut fra de tre underspørsmålene. Dermed diskuteres vinklingen av barnevern presentert i tekstene, hvem kommer til orde i tekstene og om man kan se stereotyper i tekstutvalget. Videre diskuteres hvilke mulige samfunnsmessige konsekvenser som kan medfølge av fremstillingen av barnevern i tekstutvalget. Som en forlengelse av de mulige samfunnsmessige konsekvensene vil jeg gå nærmere inn på kommunikasjon, omdømme og holdninger knyttet til barneverntjenesten og barnevernssakene som er til behandling hos EMD.

8.1 Vinklinger av barnevern presentert i tekstene

Hvordan barnevernet blir fremstilt i media kan påvirke hvilken holdning mottakeren har til barnevernet. Medias fremstilling og bruk av virkemidler vil være med på å styre hvordan barnevernssakene fremstilles, og hvilke perspektiver som får hovedfokus i tekstene. I de norske nettavisene er det kun det skriftlige språket (det digitale språket) man har å forholde seg til, noe som kan medføre at man kan miste noe viktig informasjon mellom linjene og må prøve å tolke og forstå budskapet på egenhånd ut fra den referanserammen man selv har som leser.

I den skriftlige fremstillingen har jeg gitt eksempler på utsagn som viser positiv, negativ og nøytral holdning til barnevernet ut ifra mitt standpunkt. I et tekstutvalg som i hovedsak handler om barnevernssaker til behandling i EMD vil det være naturlig at en del av holdningene som fremmes vil være negativ ettersom det er en grunn til at sakene nettopp er til behandling hos denne domstolen. Ettersom mange av sakene handler om samvær i saker hvor en omsorgsovertakelse allerede er gjennomført kan man oppleve en fremstilling av et barnevern med mye makt i samfunnet. Ettersom dette er gjentakende i tekstutvalget er det rimelig å anta at det er noe som kan bli forstått som en sannhet om barnevernet.

Holdningen om at barnevernet ikke tar hensyn til retten til familieliv i henhold til biologiske

foreldre kan få store konsekvenser i samfunnet ved at det kan etableres en frykt for barnevernet. Spesielt i dette tekstutvalget hvor man i all hovedsak hører om foreldre som ønsker å se barna sine oftere, men blir «stoppet» av barnevernet for å gjennomføre dette.

Utrykket «blod er tykkere enn vann» som definerer slektskap ut fra blodsband står i stor kontrast til hva som blir fremstilt i artiklene. På bakgrunn av denne diskursen som antas å stå sterk i samfunnet kan disse sakene i media skape ekstra engasjement. Det som ikke kommer godt nok frem er at omsorgsovertakelse alltid er i henhold til lovverket, og at det er den siste utvei i barnevernets saksbehandling. En slik avgjørelse er gjort på bakgrunn av grundig arbeid og vurderinger med hjemmel i lov, samt en avgjørelse i barneverns- og helsenemnda. Det som videre er interessant er at Norge i svært få tilfeller blir dømt på selve omsorgsovertakelsen, men omfanget av samvær – noe som kunne vært bedre belyst i tekstutvalget som kunne resultert i en mer nøytral holdning av barnevernet i flere av artiklene.

Det er interessant hvorvidt holdningene som blir fremstilt i de norske nettavisene er holdninger som samsvarer med samfunnets diskurser om barnevern eller om det er nye holdninger. Ifølge tidligere forskning og studier fremstilles barnevernet ofte negativt i media i Norge (Stang, 2007, ++). Likevel har man sett at det har vært en utvikling som har ført til mer stabil holdningsladning og vikling av barnevernet i media de siste årene. Det samme resultatet har vist seg i gjennomgangen av tekstutvalget i denne studien, nettopp at det meste av holdninger som blir presentert er negative men at det likevel ikke er så stor overvekt av negativitet som for noen tiår siden. Det er rimelig å anta at slike holdningsladninger kan påvirke folkets holdninger og relasjon til barnevernet. Dersom den negative fremstillingen av barnevernet tar overhånd i norske medier, kan det være med på å styrke denne forståelsen av barnevernet.

8.2 Hvem kommer til orde i tekstene?

Det er i all hovedsak journalistene selv som er kildene i artiklene fra utvalget. Flere av artiklene inneholder likevel kommentarer fra foreldre, advokater og andre fagfolk. Når det kommer til bruken av navngitte personer er det som tidligere nevnt i hovedsak fem familier som går igjen i artiklene, noe som gjør at det blir repetisjon i mange av uttalelsene ettersom journalistene bruker de samme uttalelsene i flere artikler. Dette er spesielt synlig når det kommer til videoen av mor i Strand-Lobben saken, den er utelukkende brukt i starten av flertallet av Dagbladet sine artikler. Det kan tenkes at navn, bilder og de personlige historiene vi møter er et gjennomtenkt valg i henhold til å passe inn i den mediedramaturiske rammen og treffe leseren på et følelsesmessig plan. Det er rimelig å anta at leserne vil få et tettere innblikk og større «medfølelse» for disse familiene ved å få et kjennskap til de gjennom navn og bilder, spesielt ved de tilfellene hvor de samme familiene dukker opp i artiklene gjentatte ganger.

De som kommer til orde i artiklene vil være med på å forme hvordan fremstillingen av barnevernssakene til behandling i EMD kommer frem i media. Det er synlig gjennom funnene at det er journalistene selv og familiene som dominerer i media, og videre at barneverntjenesten ikke er synlig i det hele tatt. I samspillet mellom familien, barnevernet og mediene eksponeres en familie i offentligheten og blir kjernen i offentlig diskusjon om barnevernets legitimitet (Figenschow et al., 2006, s.46). I noen tilfeller kan det virke som familiene i sinne og avmakt går til angrep på myndighetene ved å eksponere saken i media, nettopp fordi det er en plattform hvor de kan få frem sin side av saken og muligens føle på å sitte i en posisjon av makt (Figenschow et al., 2006, s.47). På tross av at dette medfører et ensidig og lite nyansert bilde av barnevernet generelt, og spesielt barnevernssakene til behandling hos EMD kan ikke mediene hindre åpen debatt og fri informasjonsdeling.

8.2.1 Fungerer mediene kompensere eller kumulerende?

Når det kommer til sakene som omhandler barnevern er det ofte de som har få ytringsmuligheter på forhånd som får denne svakheten kompensert eller oppveid ved å få frem sin stemme – da vil mediene i disse tilfellene fungere kompensere (Mathisen, 2010, s.338). Likevel fungerer media i stor grad kumulerende, slik at de som på forhånd har gode ytringsmuligheter får sin styrke kumulert. Dette kan man eksempelvis se ved at det er oftest personer i viktige roller og med mye makt som trer frem i media. Det kan ha en sammenheng med at mediene i stigende grad er blitt så viktige i vårt samfunn. Til tross for det vil den ideelle oppfatningen av media i vårt samfunn være at de fungerer kompensere, ved at de avmektige og svake får komme til orde i mediene som en oppveidende ytringskanal ved å få belyst sin situasjon og få rettet opp i misforhold (Mathisen, 2010, 338). Det er i stor grad institusjonelle og andre eliter som kommer til i mediene eller som er innspillene for media, men det finnes selvsagt avvik. Allerede fra Pujik (1984) sin undersøkelse om sosialpolitiske reportasjer i pressen kom det frem at sosialreportasjen er en mediesjanger der de mindre ressurssterke kommer til ordet (Mathiasen, 2010, s.113).

I utvalget av artiklene er det tydelig at mediene fungerer kompensere og løfter frem de som ellers ikke ville fått frem sine stemmer. Det er i tråd med funnene hvor man ser at hele 14 artikler innebærer uttalelser fra navngitte foreldre, og 7 artikler inneholder uttalelser fra foreldre uten navn. Likevel ser vi at mediene også fungerer kumulerende i den forstand at barne- og familieminister har uttalt seg i flere saker. Samt uttalelser fra Bufdir direktør, advokater og professorer. Imidlertid er det likevel overvekt av uttalelser fra de som har lite eller ingen ytringsmulighet på forhånd ettersom det finner sted i over halvparten av artiklene. De som derimot ikke kommer til orde er barneverntjenestene eller de barnevernsansatte. Det er vanskelig å vite om de ikke har fått muligheten til å være delaktig i nyanseringen av medietekstene ettersom det ikke er spesifisert om det har valgt å være tause eller ikke fått ytringsmulighet. Det kan likevel tenkes at de i henhold til taushetsplikten velger å ikke medvirke med kommentarer eller lignende – på tross av at generelle kommentarer som går på det saklige ikke hadde vært problematisk i henhold til taushetsplikten.

8.2.2 Makt og avmakt

Kommunikasjon og språk danner selve maktforholdet i sosiale relasjoner (Norvoll, 2019, s.91). Makt handler om å ha makten til å gjøre noe og videre inneha evnen og muligheten til å realisere interesser. Det er ikke gitt at en type samfunnsrolle eller rolle i seg selv har en posisjon i makt eller avmakt. De avmektige kan ha makt, og de mektige kan føle avmakt – det er hvertfall noe som har vist seg godt gjennom denne studien i henhold til journalistenes og barnernsansattes makt og avmakts-posisjon (Norvoll, 2019, s.91). Jeg har tidligere snakket om at barneverntjenesten som maktinstitusjon kan i sammenheng med media føle på avmakt ettersom de står ovenfor begrensede muligheter til å bruke sin ytringsmulighet. Avmakt handler om å være i en situasjon hvor man ikke har midler eller muligheter til å endre sin situasjon eller til å motsette seg andre (Norvoll, 2019, s.103). Avmakt er nært knyttet sammen med følelser som aggresjon og frykt, og kan oppleves som nedvergende og knyttes til opplevelsen av sårbarhet (Norvoll, 2019, s.105). Den avmektige har ikke mulighet til å komme seg ut av situasjoner som oppleves ubehagelig, eksempelvis kan ikke saksbehandleren i barneverntjenesten komme unna taushetsplikten å uttale seg om detaljer gjeldene en barnevernssak i media.

Sett fra en annen side kan journalistene også føle avmakt når de ikke får belyst saken fra begge sider, noe de ikke får i barnevernssaker. Journalistene kan oppleve følelsen av avmakt i denne sammenheng, som mest sannsynlig ikke er en posisjon de er i ofte når det kommer til utførelsen av arbeidsoppgavene sine. Dermed kan både barnevernstjenesten og journalistene føle på avmakt i situasjoner hvor barnevernssaker formidles i media – noe som kan antas å være uvant for to fagfelt som vanligvis sees på som mektige. Journalistene sitter vanligvis på makten til å formidle det de vil så lenge det er i tråd med vær varsom-plakaten, men i disse sakene blir de hindret fra å belyse saken fra alle sider.

8.3 Stereotypier om barnevern

Media er med på å kontrollere stereotypien om barnevernet, og derfor også informasjonen og kunnskapen om barnevernet som når ut i samfunnet. Dersom den negative omtalen av barnevernet får dominerende plass i norske medier kan det være med på å etablere en ny stereotypi om hva barnevern er, og styrke den forståelsen som blir presentert ved at den blir tatt for gitt i samfunnet. Stereotypier om det inkompetente overgripende barnevern og det lukkede barnevern kan påvirke måten vi oppfatter barnevernet på og føre til at samfunnet får et ensidig syn på barnevernet og deres arbeid. Medier i dagens samfunn når ut til mange og kan være en av få plasser hvor samfunnet mottar informasjon om barnevernet, med andre ord kan nettavisene bli premissleverandører for å etablere, endre eller vedlikeholde stereotypiene om barnevernet. Dermed sitter de også på stor makt ovenfor hvordan samfunnet og befolkningen ser på barnevernet og deres arbeid.

Stereotypien om det inkompetente overgripende barnevernet er i tråd med mine funn som fremstiller et barnevern i krise. Dersom samfunnet blir påvirket av stereotypien som følger av å lese tekstudvalget i denne oppgaven kan det føre til at barneverntjenesten blir sett på som dårlige i jobben sin. Dette kan påvirke samfunnet og foreldrenes holdninger til å samarbeide med barnevernet, og i tillegg føre til at barn som trenger hjelp og støtte ikke får det de trenger. Som følger av stereotypien om det inkompetente overgripende barnevernet kan foreldre eller andre personer bli redd for å kontakte barnevernet når det gjelder bekymring omkring egne eller andres barn. På denne måten kan det være vanskelig for barnevernet å utøve sitt mandat og oppdage de barna som trenger hjelp - dersom de ikke mottar bekymringsmelding fra det øvrige samfunnet.

Videre er stereotypien om det lukkede barnevernet et tydelig funn i min studie. Ikke i en eneste artikkel har barnevernet uttalt seg. Det er heller ikke gjort til kjenne av journalisten om barnevernet eventuelt har fått ytringsmuligheter. Dette vil være med på å opprettholde og bekrefte den eksisterende stereotypien om det lukkede barnevern. I sum kan denne stereotypien ha negativ innvirkning på både barnevernsarbeidere, barn og samfunnet som helhet. Samfunnet kan få en opplevelse av et lukket barnevern som ikke ønsker å dele med

samfunnet hvordan de arbeider. Av den grunn er det viktig at medier og journalister tar ansvar for å presentere balanserte og nyanserte artikler med informasjon om barnevernets arbeid, slik at samfunnet får et mer realistisk bilde av hva barnevernet faktisk gjør. Barneverntjenesten kan bidra til dette fra sitt hold ved å øke informasjonsdelingen med samfunnet, samt bidra med generelle kommentarer i aviser hvor det er mulig uten å bryte taushetsplikten. Dette kan gjøres ved å kommentere generelt på hvordan barnevernet jobber og hvilke lovverk de fatter sine beslutninger fra i henhold til barnevernssakene som er oppe til behandling hos EMD. Ved økt informasjon i samfunnet kan det også bidra til at færre bruker media som informasjonskilde.

8.4 Hvilke samfunnsmessige konsekvenser kan forekomme som følger av tekstens barnevernsfremstillinger?

For å få et større bilde av hvordan leseren muligens kan motta innholdet i tekstene er det interessant å se nærmere på hvilke årsakssammenhenger som presenteres i artiklene. Ettersom sakene er tatt opp til behandling i EMD er det tydelig at det er grunn til å tro at menneskerettighetene er brutt i disse sakene, hvis ikke hadde ikke sakene kommet gjennom det trange nåløyet hos EMD. I de sakene hvor det er funnet krenkelse av menneskerettighetene er det rimelig å anta at det blir presentert en problemforståelse av saken, muligens også et løsningsforslag. Problemforståelse vil i denne sammenheng anses når artiklene inneholder en påpekning av «problemet» i saken, f.eks. samværsomfang, tvangsadopsjon, politiske utfordringer, systemsvikt og lignende. Løsningsforslag regnes som forslag på hvordan man kan unngå problemet som er presentert, eller forslag til forbedring av systemet og/eller barneverntjenesten.

Det er i 16 artikler presentert og forklart problemet med barnevernssaken, altså hvilke utfordringer som er til stede. Dette trenger nødvendigvis ikke være større enn å påpeke at tvangsadopsjonen er fattet på tynt grunnlag med for dårlige begrunnelser. Eller at retten til familieliv er krenket på bakgrunn av for lite samvær. Det er noe overraskende at problemforståelsen ikke er til stede i flere artikler ettersom utvalget baserer seg på barnevernssaker til behandling i EMD, som følgelig inneholder utfordringer ved avgjørelser i sakene. Dersom man hadde ansett «dømt» som en problemforståelse ville nok antallet vært

høyere, men ettersom jeg ønsker å ta utgangspunkt i noe dypere enn kun at det er falt domfellelse ble tallet noe lavere.

Løsningsforslag uavhengig av problemforståelse er representert i 4 artikler. Dette innebærer artikler med forslag om hvordan man kan løse utfordringene som sees i EMD, for det meste generelt, men også i henhold til enkeltsaker. Det er i 9 artikler presentert en problemforståelse, men også et løsningsforslag:

«Ansvaret er ikke på barnevernet eller beslutningstakerne, men politisk – det er systemsvikt»

«Norge er dømt på for lite samvær. Det må arbeides med bedre begrunnelser når man fastslår omfang samvær».

Medieomtalen av barnevernet kan ha samfunnsmessige konsekvenser, blant annet for rekruttering til yrket. Stereotypiene som er eksisterende i mine funn kan også ha en negativ innvirkning på de som jobber i barnevernet. Det kan føre til at de ikke får den respekten og støtten de trenger for å gjøre en god jobb. For at studenter og arbeidssøkende skal velge å jobbe i barnevernet må det fremstå som et attraktivt yrkesalternativ. Ved generell heving av omdømme og yrkets status i samfunnet kan man bidra til dette. For at barnevernet skal kunne være den viktige samfunnsinstitusjonen som Norge er avhengig av er det viktig å fokusere på omdømme, tillitt og legitimitet noe som videre kan føre til at barnevernsarbeiderne får høyere yrkesstatus i samfunnet. Dette kan gjøres ved økt informasjonsdeling og større åpenhet om hvordan barneverntjenesten jobber, noe som kan føre til større forståelse i samfunnet om mandatet barnevernet utfører.

8.4.1 Holdninger og omdømme

Holdningspåvirkning

Om mediene virker inn på folks holdninger og oppfatninger har vært et av det mest debatterte spørsmålet i mediesosiologiens historie (Mathisen, 2010, s.193). Temaet er innviklet og når man snakker om holdningsbegrepet er det begrepsmessig en vanskelig diskusjon. Holdninger kan handle om relativt varige normative eller verdimesseige preferanser hos individer. Når det kommer til massemedienes påvirkning på holdninger vil de først og fremst virke bekreftende på holdninger som allerede eksisterer, mye sjeldnere endrer de holdninger som eksisterer.

De fleste eksponerer seg selektivt for massemediene, dermed vil man oppsøke mediestoff som stemmer med de synspunktene som allerede eksisterer og de vil lagres selektiv i vår hukommelse (Mathisen, 2010, s.196). Videre er massemedia ganske effektive i å skape holdninger når det kommer til områder man ikke har noen mening eller holdning til på forhånd, når det er sagt vil kildene spille inn her. Dermed kan man konkludere med at en sentral form for mediemakt er den bekreftende funksjonen av eksisterende holdninger, og at mediene først og fremst har en sementerende samfunnsmessig funksjon (Mathisen, 2010, s.197)

Medier, sosiale medier og nye teknologiske løsninger åpner for nye muligheter knyttet til kommunikasjon og informasjon (Andersen, 2018, s.71). Det kan derfor være behov for kompetanseheving i fagfeltet og i utdanning når det kommer til medier, for å utnytte det handlingsrommet som ligger i disse ressursene (Andersen, 2018, s.79). Medier, og da spesielt sosiale medier gir tilgang til enorme mengder informasjon og kan være med på å styrke barnevernets omdømmebyggende kommunikasjon dersom man benytter seg av det på riktig måte (Andersen, 2018, s.79). Trolig vil synlighet i media være viktig dersom vinklingen tjener barnevernet i positiv retning.

Befolkningenes holdninger til barnevernet

En undersøkelse gjennomført i 2017 viser at de aller fleste, hele 94% ville meldt fra om de var bekymret for et barn (Bufdir, 2017). Hele 53% hadde ganske eller meget høy tillit til at Norge griper inn i alvorlige saker, og 62% har meget eller ganske stor tillitt til barnevernet som institusjon. Dette viser at store deler av befolkningen har tillitt til barnevernet og ville meldt fra til instansen ved behov. Denne undersøkelsen kan vise at store deler av befolkningen ville meldt fra, noe som kan antas å bunne i at de har tillitt til barnevernet og arbeidet de gjennomfører. Dersom man hadde forsket videre på hva denne tillitten bunner i kunne man benyttet seg av denne informasjonen til å øke tillitten blant de øvrige i samfunnet som ikke innehar den samme tillitten ovenfor instansen.

Når det kommer til om media fremstilling kan ha påvirkning på befolkningens holdninger når det kommer til barnevern er det gjort en rekke funn i tidligere forskning. Massemedia kan fungere endrende på eksisterende holdninger, men da sjeldnere omfattende omvendelser og mindre holdningsendringer ifølge Mathisen (2010, s.195). Dersom media skal være med på å endre holdninger er det tre viktige sett av betingelser som må være på plass. De må virke sammen med andre påvirkningsfaktorer, de utløser en spent sosial situasjon og de er samstemte og uten motforestillinger i sitt budskap (Mathisen, 2010, s.204). Videre er det lettest å endre holdninger hos personers som ikke har særlig klare og framtreddende holdninger fra før hvor media vil tilføre informasjon (Kvello, 2012, s.33). Dette kan forklares ved at de som er usikre eller ambivalente vil være interessert i å søke fakta dersom de er i tvil om hvilken holdning de skal ha (Kvello, 2012, s.34). Dette viser hvor viktig det vil være for barneverntjenesten å tilføre informasjon til samfunnet om sitt mandat og den jobben de utfører. Ved å tilføre informasjon rett fra kilden kan befolkningen få bedre oversikt over barnevernets arbeidsoppgaver og metoder, og dermed ha mindre sannsynlighet for å få endrede holdninger gjennom media ettersom de allerede har informasjon om tjenesten. Likevel fester vi oss sterkest ved det som bekrefter vår holdning og lytter mindre til det som utfordrer våre holdninger (Kvello, 2012, s.34). Dermed vil utvalget i denne studien virke bekreftende for de i samfunnet som allerede har et dårlig inntrykk av barnevern generelt og en oppfattelse av at norske barnevernssaker viser seg i dårlig lys i EMD.

8.5 Hvordan omdømmebyggende kommunikasjonsarbeid og åpenhet kan være fordelaktig for barneverntjenesten i tiden fremover

Legitimitet og tillitt er ikke noe man får tildelt, men noe man gjør seg fortjent til ved å vise seg tillitten verdig (Follesø, 2021, s.107). En antakelse er at manglende tillitt skyldes manglende innsikt, og at åpenhet dermed er en prioritert strategi for å vinne tillitt. Det viser seg i tidligere forskning som forteller at de som har kontakt med barnevernet har større tillitt til barnevernet enn de som ikke har det (Ekeland, 2014, s.92 & Stang, 2007, s.45). Dette kan vise at fremstillingen i tekstutvalget, eller nettaviser generelt ikke er representativt ovenfor hvordan arbeidet i barnevernet utføres. De som sitter med subjektiv erfaring, økt kunnskap og informasjon – altså de som tidligere har hatt kontakt med barnevernet sitter på større tillitt enn resten av samfunnet. Det kan da stilles spørsmålstegn til om økt kunnskap og informasjon kan være med på en holdningsendring og øke tillitten til barnevernet blant de delene av befolkningene som ikke har erfaring med instansen selv? Det kan også være forskjell i stereotypiene om barnevern fra hvilke samfunnsgrupper en tilhører, hvilke deler av landet man bor i og lignende. Spesielt med tanke på at en stereotypi kan være ulike ut fra kontekst og perspektivene til enkeltpersoner. Ettersom holdningene til barnevernet spriker mellom de med egen erfaring og resten kan man undre seg hvorvidt en stereotypi er rådene om barnevern eller ei.

Ut fra medie Norges mektige medieposisjon er det rimelig å anta at deres barnevernsframstillinger kan ha en rekke samfunns effekter. Disse konsekvensene kan omhandle alt fra tillitt, omdømme, rekruttering til yrke og barnevernsarbeideres muligheter til å utøve faglig fundert samfunnskritikk. Allerede i 2014 fastslo Tor-Johan Ekeland som deltok i utarbeidingen av NOU 2009:8 at norsk barnevern har et omdømmeproblem. Det var i denne undersøkelsen det kom frem at de som ikke kjenner til barnevernet har minst tillitt til barnevernet, noe som kan være en indikasjon at de i hovedsak henter sin kunnskap fra det offentlige rom. Dette var noe som også viste seg i forskningen til Stang (2007, s.45). Hvordan nettavisene omtaler barnevernssakene vil med andre ord påvirke samfunnets og individers kunnskaper og holdninger til barnevernet. I lys av dette sitter nettavisene på makt til å påvirke politiske beslutningsprosesser som omhandler barnevernsfeltet. Media har derfor en viktig rolle å spille i åpningen av barnevernet (Follesø,

2021, s.110). Økt innsyn og kunnskap kan bidra til forbedring på sikt og økt tillitt, det vil innebære å vise de vanskelige sidene også, og ikke bare det barnevernet selv velger ut å være åpen om.

De barnevernssakene som er til behandling i EMD har vært gjennom barnevernets rettslige instans barneverns- og helsenemnda. barneverns- og helsenemnda holdes for lukkede dører noe som også kan bidra til mindre åpenhet rundt hva som faktisk foregår når vedtakene fattes. Pernille Pettersen Smidt, direktør for barneverns- og helsenemnda har tatt til orde for mer åpenhet. Hun påpeker at ved å tilrettelegge for at media kan få til saker kan samfunnet få bedre kjennskap til nemdas arbeid (Follesø, 2021, .111). Et godt tillitsvekkende barnevern vil være avhengig av de rammebetingelsene som til enhver tid finnes. Dermed er det et samarbeidsprosjekt hvor man må involvere flere instanser og parter for å bidra til større åpenhet og øke kunnskapen i samfunnet, da spesielt i barnevernssakene som inngår i behandlingen i barneverns- og helsenemnda og EMD som for mange kan være ukjente rettsprosesser. Åpenhet og informasjon er viktig, selv om den ikke løser alle problemer for barnevernet er god informasjon et forsøk på å gjøre det mer begripelig for folk flest hva som ligger til grunn for arbeidet barnevernet utfører (Figenschow, 2006, s.168). Ansvarer kan verken legges alene på den enkelte barnevernsarbeider eller den enkelte barneverntjeneste.

Det er rimelig å anta at politisk støtte kan være viktig for godt omdømme og legitimitet i samfunnet ettersom de politiske anses å inneha viktige samfunnsroller, og er folkevalgte. Vi har tidligere sett at politikernes stemme er fraværende i det offentlige debatten om barnevernet. En konsekvens av dette kan være at barnevernsarbeidere kan oppleve at politikerne svikter i mediestormen. Ved taushet og manglende politisk støtte kan det føre til at samfunnet blir mer skeptisk til barnevernet, som igjen kan svekke barnevernets omdømme og legitimitet. Analysen av tekstutvalget i denne studien samsvarer i stor grad med dette resonnementet.

Som tidligere nevnt er tillitt avgjørende for at instanser og privatpersoner skal varsle barnevernet når det er barn som lever under forhold som er bekymringsverdig. Dersom medieomtalen er primært negativ kan det føre til at det ikke meldes fra til barnevernet fordi de tror barnevernet vil reagere drastisk eller ikke kan hjelpe. Det kan henge sammen med

diskursene som er nevnt tidligere. «*Diskursen om det inkompetente overgripende barnevernet*». Manglede varsling til barnevernet kan få store samfunnsmessige konsekvenser ved at barn som lever under ulike former for omsorgssvikt og overgrep ikke får den hjelpen de trenger. Dette står videre i sterk motstrid til lovverkets intensjoner om å beskytte barn i risiko. Det kan være nærliggende å anta at foreldre og barn i samfunnet kan bli mer skeptisk til å ha kontakt med barnevernet om det er de negative historiene som dominerer i mediebildet. Dersom media fortsetter å fremme negative holdninger og historier som bekrefter stereotypiske forestillinger om barnevernet, samt etablerer nye stereotyper vil dette trolig forsterke skepsisen til barnevernet i samfunnet. Det kan være med på å redusere barnevernets mulighet til å utføre sitt mandat og komme inn på et tidlig tidspunkt for å forebygge omsorgssvikt og eventuell omsorgsovertakelse.

9. Avslutning og oppsummering

Medieomtalen i tekstutvalget er i stor grad negativt, noe som også var forventet i et utvalg som handler om barnevernssaker til behandling hos EMD. Det inntrykket befolkningen kan sitte igjen med etter å ha lest artiklene i dette utvalget er at barnevernet «ofte» blir dømt i EMD, selv om statistikk gjenspeiler noe annet. Av de 1600 klagenes som er kommet mot Norge er 44 tatt til behandling, og Norge er domfelt i 14 barnevernssaker per 2022. Det fremkommer lite om de sakene Norge ikke er dømt i, eller det arbeidet barnevernet har gjort i sakene som de ikke dømmes på. Det er selvsagt unntak, men svært få.

Funnene i tekstutvalget viser at nesten halvparten av utvalget inneholder en kritisk vinkling av barnevernssakene som er til behandling hos EMD. Det er ordvalget og fremstillingen av barnevernet som fører til at disse artiklene tolkes å være kritisk vinklet. I et materiale på 40 artikler fant jeg totalt 4 utsagn med positiv vinkling. Uttalelsene roser nødvendigvis ikke de barnevernsansatte direkte, men fremstår likevel som positiv vinkling ettersom det utøvende barnevernet plasseres i en posisjon med begrensninger ut fra sine rammer. Derimot er det nesten like mange artikler som inneholder en nøytral vinkling med saklig fremstilling av barnevernssakene og med hovedfokus på fakta uten å sette barnevernet i et dårlig lys.

Videre viser funnene at det i all hovedsak er journalistene som er kildene i tekstutvalget. Det er en stor andel av artiklene som inneholder uttalelser fra mor og far, både navngitt og anonymt. Spesielt Dagbladet benytter seg mye av navngitte, avbildede foreldre i artiklene. Det er lite uttalelser fra profesjonelle som ytrer seg i utvalget. Barne- og familieminister, Bufdir direktør, Strasbourg-dommer og advokater er likevel synlig i noen av artiklene. De som derimot ikke kommer til orde er det utøvende barnevernet. Det kommer imidlertid ikke frem om de ikke har fått muligheten til å ytre seg, eller valgt å være tause. Ved at en stor part av saken er taus er det rimelig å anta at man som leser mister noe av nyanseringen i saken ettersom man ikke får hørt fra alle de involverte.

Stereotypier om barnevern eksisterer i samfunnet, gjennom funnene har vi også sett at stereotypier om barnevern også eksisterer i dette spesielle utvalget av barnevernssaker i media. Stereotypien om det inkompetente overgripende barnevernet viser seg gjennom funnene, spesielt på bakgrunn av overskriftene i tekstutvalget. Stereotypien om det lukkede barnevernet, i henhold til at barnevernet ofte blir kritisert for å være lukket og tause i forhold til media viser seg også gjennom tekstutvalget da det ikke finnes en eneste ytring fra barnevernet. Manglende ytringsmulighet blir ikke nevnt i artiklene, noe som gjør det vanskelig å vite om det har fått muligheten til å medvirke. Dette kunne enkelt kommet frem ved å skrive at barnevernet har «ingen kommentar» til artiklene.

Mye av de nevnte stereotypene kommer ikke som en overraskelse for mange, de aller fleste vet at det eksisterer stereotypier for det norske barnevern. Derfor vil det for fagutøvere kanskje være mest interessant å benytte funnene på stereotypier som utgangspunkt for refleksjon over egne og andres sosiale posisjoner. Hvordan kan man arbeide fra den posisjonen med mennesker som vurderer fagfeltet eller arbeidsrollen din slik de gjør. Hvilke kulturelle stereotypier har jeg internalisert, og hvordan kan disse komme til uttrykk i møte med familiene?

For ytterligere belysninger av temaet er det etter mitt perspektiv behov for mer forskning som undersøker forholdet mellom barnevernet, media og offentligheten fra flere ulike perspektiver. Det hadde vært interessant å se nærmere på den internasjonale kritikken av norske barnevernssaker til behandling i EMD, samt både barnevernsansatte og politikerens svar på denne kritikken. Dette hadde spesielt vært interessant ettersom det fremstilles i media som at Norge har vært i en krise de siste årene basert på høye tall i EMD og en mediastorm som følger av dette. Med utviklingen vi har sett av medias posisjon i samfunnet de siste årene ser man at media har kommet for å bli, og det med en relativt stor plass i menneskers liv. Kunnskap er makt, og ved å skaffe seg mer kunnskap om hvordan dette påvirker barnevernsfeltet kan man dra nytte av kunnskapen i forbedringen av instansen. Sist, men ikke minst er det behov for at journalister og forskere setter søkelys på offentlig ansatte, da spesielt barnevernsansattes muligheter og begrensinger til å ytre seg i offentlighet om faglige konsekvenser – og løfte frem hvilke konsekvenser som kan forekomme ved manglende ytringsmuligheter.

Det er ikke minst behov for at både journalistyrket og barnevernsfeltet setter søkelys på offentlig ansattes muligheter til å ytre seg i offentligheten over faglige spørsmål som kan løfte frem viktige diskusjoner i barnevernsdebatten. Barnevernet kan legge fokuset vekk fra enkeltsaker å fokusere på å informere om arbeidet og mandatet til barnevernet for å få økt forståelse i samfunnet for jobben de gjennomfører, og hvilke muligheter og begrensninger lovverket gir. Ved å få frem barnevernet som en positiv resurs for samfunnet kan vi fokusere på den viktige samfunnsinstansen barnevernet skal være. Likevel kan de norske nettavisene spille en viktig rolle ved å synliggjøre urett og mangler, og arbeide med å bruke barnevernsdebatten til utvikling av det norske barnevern. I kjølvannet av EMD dommene ser vi at dommene har hatt positiv innvirkning på barnevernsarbeidet i Norge og dermed kan det være viktig å videre bruke det offentlige rom som en mulighet for utvikling fremfor spredning av kritikk.

Fra eget perspektiv som masterstudent i barnevern og nylig ansatt i barneverntjenesten kan det til tider oppleves som tyngende å lese den negative omtalen om barnevern i media. Det er som i alle andre instanser og arbeidsplasser forbedringspotensial i barnevernet, og en instans som alltid må være i utvikling og strebe etter å bli bedre. Likevel er det synd å se fremstillingen av barnevernet i media som ofte oppleves som svært ensidig, og ikke representativt for mye av det arbeidet som gjøres på de kommunale barnevernskontorene. Fremstillingene kan ha konsekvenser som er betydningsfulle for tillitten og relasjonen samfunnet får til et sikkerhetssystem som har en av samfunnets viktigste roller – å se til at barn er trygge og vokser opp under gode oppvekstvilkår.

Allern, S. (2001). Nyhetsverdier - om markedsorientering og journalistikk i ti norske aviser. Cappelen Damm AS

Alvik, F. I. (2021) *Samvær etter omsorgsovertakelse – en undersøkelse av praksis fra fylkesnemnder og lagmannsretter*. Skriftserie 2021 nr. 4
<https://skriftserien.oslomet.no/index.php/skriftserien/article/view/753/630>

Andersen, T. S. (2018). Bruk av sosiale medier åpner for handlingsrom ved barnevernfaglig arbeid. I Schönfelder W., Andersen T. S. & Kane A. A. (Red.), *Handlingsrom i barnevernet: muligheter og begrensninger for profesjonsutøveren* (s.65-87) Fagbokforlaget.

Apeland, M. N. (2010). *Det gode selskap – omdømmebygging i praksis*. 2. utgave. Hippocampus

Barnekonvensjonen. (1989). *Konvensjon om barnets rettigheter* (20-11-1989). Lovdata.
https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30/KAPITTEL_8#KAPITTEL_8

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2021). *Mediekontakt – gode råd om mediekontakt*. Lastet ned 10.02.2023 fra:

https://www.bufdir.no/fagstotte/produkter/mediekontakt___gode_rad_om_mediekontakt/

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2022). *Samvær – kunnskapsbasert retningslinje for vurdering av samværsordning ved omsorgsovertakelse*.

Barnevernsloven. (2021). *Lov om barnevern* (Lov-2021-06-18-97). Lovdata.
<https://lovdata.no/pro/#document/NL/lov/2021-06-18-97?searchResultContext=1260&rowNumber=1&totalHits=9664>

Brynildsrud, K. (2019). Barnevernspedagog som rettsanvender. I Studsrød, I. Paulsen, V., Kavaran, I. & Mevik, K. (Red.) *Barnevernspedagog: en grunnbok*. (s.??) kapittel 15. Universitetsforlaget

Bufdir (2017). *Befolkningenes holdninger til barnevernet. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet*. Gjennomført av Sentio Research Norge.

Bunkholdt, V & Kvaran, I. (2021). *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid*. 2. utgave. Gyldendal.

Dahl, Ø. (2018, 17. desember). *Stereotypier*. NDLA: <https://ndla.no/nb/subject:1:be40ec3c-01ab-4e2e-af1a-a05fc85bcace/topic:1:82412bdc-dd04-4cb4-8ba2-2a2584aa3d54/topic:1:a62fc439-6ade-4d91-8de3-7a6d31a9595d/resource:1:52884>

Ekanger, M. (2006). Kvæningen-saken: alles mareritt. I *Barnevern - medier og juss*. (s.17-44). Gyldendal akademisk

Ekanger, M. (2006). Taushet eller dialog. I *Barnevern - medier og juss*. (s.71-98). Gyldendal akademisk

Figenschow, W. (2006). Informasjonsarbeid i barnevernet. I *Barnevern - medier og juss*. (s.163-188). Gyldendal akademisk

Figenschow, W. (2006). Systemer i samspill – det konfliktfylte møte. I *Barnevern - medier og juss*. (s.45-70). Gyldendal akademisk

Follesø, R. (2021). *Hva er barnevern*. Universitetsforlaget

Forvaltningsloven. (1970). *Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker* (LOV-1967-02-10). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1967-02-10>

Franklin, B. & Nigel P. (1991), *Social Work, the Media and Public Relations*, London: Routledge.

Føleide, S. (2011). *Mot ein meir reflektert barnevernsdebatt? Ei innholdsanalyse av barnevernsframstillingar i VG og Dagbladet*. Masteroppgave i sosiologi. Oslo: Universitetet i Oslo.

Golding, Peter og Sue Middleton (1982), *Images of Welfare. Press and Public Attitudes to Poverty*, Oxford: Martin Robertson.

Grønmo, S. (2020, 5.oktober). *Innholdsanalyse*. Store norske leksikon.

<https://snl.no/innholdsanalyse>

Grunnlova. (1814). *Kongeriket Noregs grunnlov* (LOV-18-14-05-17). Lovdata

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1814-05-17-nn>

Hjertø, P. (2017). *Barnevernets omdømme og medias påvirkning*. Masteroppgave i barnevern. Tromsø: Norges arktiske universitet.

Justis- og beredskapsdepartementet. (2021). *Taushetsplikt, opplysningsrett og opplysningsplikt. En veileder*.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/2f0aa4fc39004edba35b8027fe80be16/veileder-om-taushetsplikt-opplysningsrett-og-opplysningsplikt.pdf>

Kalstad, K. J. (2023). *Kvalitet – kva er det i barnevernet?* Fontene forskning:

<https://fontene.no/fagartikler/kvalitet--kva-er-det-i-barnevernet-6.47.927415.17c0a16101>

Kvello, Ø. (2012). *Oppvekstmiljø og sosialisering*. Gyldendal akademisk.

Mathiesen, T. (2010). *Makt og medier – en innføring i mediesosiologi*. 5.utgave. Pax forlag.

Medie Norge (u.å.). *Ti største aviser*. Mediebedriftens landsforening

<https://medienorge.uib.no/statistikk/353>

Neumann, B. I. (2021). *Innføring i diskursanalyse. Mening, materialitet, makt*. 2.utgave.

Fagbokforlaget.

Ringberg, E. (2006). Taushetsplikten i barnevernet. I *Barnevern - medier og juss*. (s.99-126). Gyldendal akademisk

Rød, S. (2015). *Barnevernets ansatte: Massiv kritikk og uthenging i media skader arbeidsmiljøet mest*. Fontene forskning; <https://fontene.no/nyheter/barnevernets-sansatte-massiv-kritikk-og-uthenging-i-media-skader-arbeidsmiljoet-mest-6.47.300705.87728ec44e>

Sentio AS (2004a), *Barnevernet i media*, Rapport fra en undersøkelse gjennomført for Statens barnevern og familievern av Sentio.

Schwebs, T & Østbye, H. (2017). *Media i samfunnet*. Utgave 7. Samlaget

Solvang, P. K. (2020). Sosialkonstruksjonisme. I Jenssen, D, Kjørstad, M., Siem, S. & Tufte, P. A (Red.), *Vitenskapsteori for helse og sosialfag* (s.250-271). Gyldendal akademisk.

Stang, E. (2007), *Fremstillinger av barnevern i løssalgspresen: en innholdsanalyse av artikler om barnevern i VG og Dagbladet*. NOVA Rapport 7/2007. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.

Stang, E. G., Baugerud, G-A., Backe-Hansen, E. & Rugkåsa, M. (2023). *Samvær i praksis. En forskningsbasert undersøkelse av samværsordninger i barnevernet. Hovedrapport fra prosjektet «Samvær etter omsorgsovertakelse»*. Oslo Metropolitan university. https://www2.bufile.no/globalassets/global/nbbf/barnevern/samvar_i_praksis_en_forskningsbasert_undersokelse_av_samvarsordninger_i_barnevernet_hovedrapport_fra_prosjektet_samvar_etter_omsorgsovertakelse.pdf

Skilbrei, M.L. (2019). *Kvalitative metoder: Planlegging, gjennomføring og etisk refleksjon*. Fagbokforlaget

Sjøvaag, H. (2020) *Journalistikkens problem – demokrati, økonomi og teknologi*. Universitetsforlaget.

Svartdal, F. (2019, 21.februar). *Stereotypi*. Store norske leksikon: https://snl.no/stereotypi_-_psykologi

Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse – en innføring i kvalitative metoder*. Fagbokforlaget. 5.utg.

Thomassen, M (2010). *Vitenskap, kunnskap og praksis. Innføring i vitenskapsfilosofi for helse- og sosialfag*. Gyldendal akademisk

Thomassen, M. (2020). Hermeneutikk som refleksjon og livsfortolkning. I Jensen, D, Kjørstad, M., Siem, S. & Tufte, P. A (Red.), *Vitenskapsteori for helse og sosialfag* (s.162-187). Gyldendal akademisk.

Larsen, A. G, Figenschou, T. U & Thorbjørnsrud, K. (2022). *Når saken tas i mediene: mediedramaturgi og handlingsrom i lokale helsekonflikter*.

Norges institusjon for menneskerettigheter. (2022, 19.desember). *Den europeiske menneskerettsdomstolen*. Norges institusjon for menneskerettigheter: <https://www.nhri.no/menneskerettighetene/den-europeiske-menneskerettighetsdomstolen/> (lastet ned 31.01.23).

Norges institusjon for menneskerettigheter. (2020, 21.desember). *Hvorfor dømmes Norge i EMD? En statusrapport om barnevernsfeltet*. <https://www.nhri.no/rapport/barnevern/?showall=true> (lastet ned 15.02.23).

Norvoll, R. (2019). Makt og avmakt. I E. Brodtkorb, R. Norvoll, M. Rugkåsa (red.), *Mellom mennesker og samfunn: sosiologi og sosialantropologi for helse- og sosialprofesjonene*. Gyldendal.

Obiazi, J. C. R. (2020) «Nærmere barn på anbud kan man ikke komme» - en tematisk analyse av fremstillingen av barnevernet i de fem største nettavisene. Masteroppgave i familierapi og systemisk praksis: VID.

Oliver, M. B., Raney, A. A. & Bryant, J. (2020) *Media effect. Advances in theory and research*.

Lastet ned 25.04.23:

https://library.oapen.org/viewer/web/viewer.html?file=/bitstream/handle/20.500.12657/41380/9781138590182_oachapter16.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Pujik, R., Østbue, H & Øyen, E. (1984). *Sosialpolitikk eller sosialpornografi – en analyse av sosialpolitiske reportasjer i pressen*. Universitetsforlaget.

Utenriksdepartementet. (2020, 13.juli). *Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD)*.

Regjeringen: <https://www.regjeringen.no/no/tema/utenrikssaker/menneskerettigheter/emd/id2722687/>

Veum, A. & Skovhold, K. (2022). *Tekstanalyse – en innføring*. Cappelen Damm akademisk

Aftenposten: 06.05.2019-23.11.2021

- 06.05.19: Europadomstol behandler ti norske barnevernssaker
- 18.09.19: Hvordan havnet 26 norske barnevernssaker i Strasbourg?
- 20.10.19: Adoptivforeldrene hetses i sosiale medier
- 28.10.19: Barnevernklager sender Norge høyt opp på EMD-liste
- 19.11.19: Foreldrene vant delvis i barnevernssak
- 28.01.20: Barnet må komme først
- 04.02.20: Norge må følge opp kritikken fra EMD
- 12.05.20: Norsk barnevernssak til ankebehandling i Strasbourg
- 25.05.20: Regjeringen vil anke to norske barnevernssaker inn for storkammeret i Den europeiske menneskerettsdomstol
- 29.06.21: Norge dømt i tre nye barnevernssaker i EMD
- 07.07.21: Jusprofessor om barnevernet etter EMD-avgjørelser
- 30.09.21: Menneskerettsdomstolen om to nye barnevernssaker
- 23.11.21: Nå skal barnevernet vurdere samvær på ny måte

Verdens Gang: 10.09.2019-22.12.2020

- 10.09.19: Norge dømt for menneskerettsbrudd etter tvangsadposjon
- 18.11.19: Ny barnevernsdom ventet i Menneskerettsdomstolen
- 19.11.19: Norske foreldre ble fratatt datteren i tre år
- 19.11.19: Norge dømt i menneskerettighetsdomstolen etter at Ken og Vibeke ble fratatt datteren i tre år
- 18.12.19: To nye barnevernsdommer i Strasbourg – Mener Norge gir opp for fort
- 10.02.20: Norge dømt i to barnevernssaker i Menneskerettsdomstolen
- 22.12.20: Norge dømt i nok en barnevernssak i Menneskerettsdomstolen

Dagbladet: 08.07.2019-13.12.2021

08.07.19: Ettetidas dom blir neppe nådig
09.07.19: Kan ikke ha det sånn
10.09.19: Et slag i ansiktet på den Norske regjering
18.10.19: Stormen mot norsk barnevern fortsetter
28.10.19: Barnevern gjør Norge til EMD-versting
30.10.19: Stormen mot Norge
19.01.20: Barnevern: Nå vinner foreldrene oftere frem
08.02.20: Nekter barnevernet omkamp etter EMD-juling
25.02.20: EMD-kjær mot norske tvangsadposjoner
12.05.20: Ny EMD-krise: - historisk
21.06.20: Slik har EMD forandret barnevernet
02.07.20: EMD-barn nummer tre flytter hjem
27.09.20: Slik forklarer EMD.dommeren barnevernsskandalen
17.12.20: Betent barnevernssak avvist i Strasbourg
20.10.21: Vant i Strasbourg – får ikke se sønnen
25.10.21: Psykologer skår barnevernsalarm
25.11.21: Barnevernet dømt i to nye saker
01.12.21: Statsrådens beskjed til barnevernets ofre
10.12.21: Mariya (28) vant mot Norge i Strasbourg
13.12.21: Tar grep etter 17-0 tap